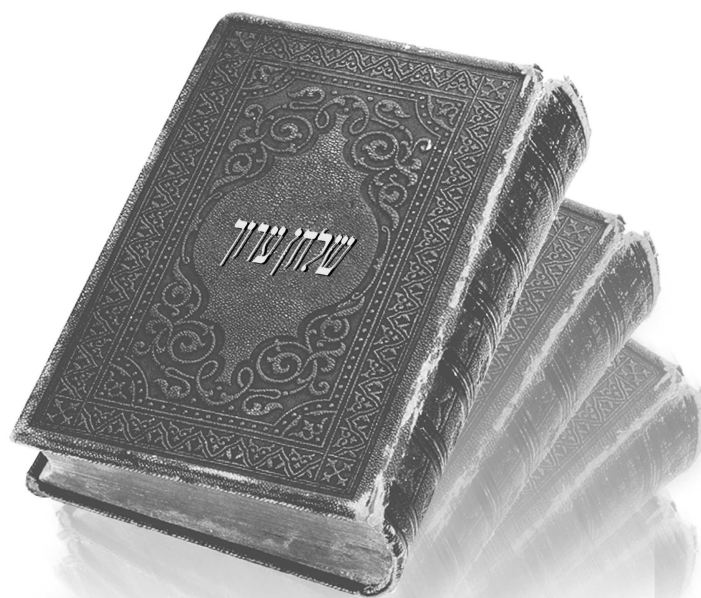

קנין הלכה

2

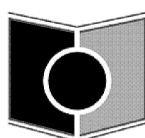
מראי מקומות

מס' 43

חודש טבת תשע"ז

יו"ד הלכות תערובות

סימן קיא, סעיפים א-ז

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

לימוד כללי ספק ספיקא

יש ללמוד את הכללי הקצרים של הש"ך מס"ק זו עד הסוף עם הפתחי תשובה
וכן ללמוד בכללים הארוכים את כלל כ-כח וכלל ל-לו.

ציונים לדברי הפמ"ג
שנכללים בחומר הנלמד בחודש טבת תשע"ז
יו"ד סי' קיא סעיפים א-ז

סימן קיא

סעיף א

מ"ז ס"ק א, מד"ה והוי יודע עד סוף הס"ק.
ש"ד ס"ק א, ב, ס"ק ג ד"ה ודע עד הסוף.

סעיף ב

מ"ז ס"ק ב.
שפ"ד ס"ק ז.

סעיף ה

ש"ד ס"ק יא.

סעיף ו

מ"ז ס"ק ז.
ש"ד ס"ק מז עד ד"ה הפר"ח.

סעיף ז

ש"ד ס"ק מז, כ.

קנין הלכה

במעופים הבאים [יז-כד] עוסק הש"ך בדיני ספיקות ובדיני ביטול ברוב באיסורים דרבנן.

פ"ק יז-יח

במעופים יז-יח מחלק הש"ך בין סוגים שונים של איסורים דרבנן, ומתבארים בדבריו שלשה אופנים של איסורים דרבנן:
א. איסור דרבנן שתיקנוהו חכמים כדי שלא יכשל באיסור תורה, אך בחתיכה זו עצמה אין חשש איסור תורה כלל, כגון ביצת נבילה [דאסרוה חכמים כדי שלא יבוא לאכול ביצת טריפה], או בישולי גויים [שאסרום חכמים משום חשש חתנות].

איסור זה אינו בטל ברוב [אם הוא דבר חשוב או דבר שבמנין], ולכן ביצת נבילה שנתערבה בביצים של היתר אינה בטלה ברוב.

ולענין דיני ספיקות כתב הש"ך דאמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא, והיינו שאם יש לו ספק אם ביצה זו היא ביצת נבילה או ביצה של היתר הרי היא מותרת.¹

ב. איסור דרבנן שתיקנוהו חכמים מחמת חשש איסור כגופו, כגון גבינות של גויים, שאסרו משום דפעמים מעמידים אותן בעור של קיבת נבילה, [ומ"מ אין בו חשש איסור תורה, שרוב בנ"א אינם מעמידים בעור הקיבה רק בקיבתה עצמה שהיא פירשא בעלמא]:

א [דעת האו"ה והש"ך שאיסור זה חמיר טפי, ומלבד שאינה בטלה ברוב [אם תהא זו חתיכה הראויה להתכבד], גם לא אמרינן בזה דספיקא דרבנן לקולא.²

וכתב הש"ך דלענין ספיקות דנו חכמים כודאי איסור דאורייתא, ולכן כתב האו"ה [כלל מג ס"א] בשם הר"ש ב"ר ברוך דאם ישראל הפקיד אצל נכרי גבינה ויש חשש שמא החליפה הנכרי בגבינה שלו, ה"ז אסור.³

ב [דעת הפר"ח [דיני ס"ס ס"ק יד] שגם באיסור דרבנן דוגמת גבינות הקילו חכמים בספיקו, אף שטעם האיסור הוא משום חשש איסור תורה. עיקר ראייתו של הפר"ח הוא מדברי הרשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער ג] שכתב שגבינות של גויים נחשבים איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה, ולכן התיר הרשב"א לבטל איסור זה לכתחילה. ומבואר מזה שאיסור גבינת עכו"ם קיל טפי משאר איסורים דרבנן, ודלא כהש"ך שנקט שזה איסור חמיר טפי.⁴

ביאורים והערות

1. אעפ"כ אין להתיר בביצה שנתערבה ברוב היתר לקחת ביצה אחת מהתערובת ולהתירה מדין ספיקא דרבנן, וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק יז] הטעם משום דאיכבע בתערובת זו איסור, והוי קבוע דרבנן, וכמחצה על מחצה, וראה להלן [ס"ק כא] שאין מתירים איסור דרבנן שנתערב בהיתר חד בחד.

2. מה דפשוט לש"ך שגבינת נכרים אינה בטילה אם היא חהר"ל, כן נקטו גם הב"ח [סי' קיז] והפר"ח [שם], אמנם הט"ז [סי' קא ס"ק ה] והתורת השלמים [כלל סג אות ל] כתבו שאין בגבינת נכרים דין חהר"ל, כיון שאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת טעם איסור שנתערב בה [אם העמידה בעור קיבת נבילה], והב"ח והש"ך סוברים שחכמים עשו את הגבינה כגופו של איסור. וכתב הפר"ח ראייה לזה מהא דאסרו גבינת נכרים אף אם העמידה בעשבים.

3. ולא אמרינן דהוי ספק ספיקא, ספק לא הוחלפה ואת"ל הוחלפה בשל נכרי אולי גבינת הנכרי לא הועמדה באיסור, דכיון שדנו אותה כודאי איסור לכן אין זה ס"ס. אמנם כתב הש"ך שאם גבינה זו [שיש בה ספק אם היא גבינת נכרים] נתערבה ברוב היתר ה"ז מותר, ולא אמרינן שזה אסור כדיון ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, דאיסור של ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת לא נאסר אלא באיסור תורה ממש ולא בגבינת נכרים, והטעם משום דמדין תורה גם ספק אחד בגוף וכו' הוי ס"ס ורק רבנן אסרוהו, ולא אסרו אלא באיסור תורה ממש ולא בדרבנן.

4. בספר בדי השולחן [כללי ס"ס סעיף יח ד"ה גבינה] הביא עוד מדברי הרמב"ן [המובאים בספר תורת הבית בית ד' שער א (דף יז:)]:
הסובר דאיסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה בטל ברוב אף בלח בלח, וא"צ שישים, ונקט לדוגמא גבינת נכרים ותרומת חו"ל.

קנין הלכה

והחכמת אדם [כלל סג דין כב] פסק כהש"ך להחמיר בספק גבינת נכרים.

וכתב החכמ"א [שם] שגם חלב עכו"ם דינו לענין זה כגבינת עכו"ם וספיקו אסור כיון שאסרוהו חכמים מחשש שמא עירבו בו חלב טמא.

ג. בשר שנתעלם מן העין אף שאיסורו הוא משום שמא נתחלף בבשר נבילה, והיינו שיש בו עצמו חשש איסור תורה, מ"מ אינו דומה לגבינות הנכרים, והטעם משום שגזירה זו של בשר שנתעלם מן העין אינה אלא חומרא שהחמירו חכמים, וגם יש כמה אמוראים שלא החמירו בזה.

וכתב הש"ך בשם האו"ה שאיסור זה קיל טפי אף מביצת נבילה, ואם נתערבה חתיכה של בשר שנתעלם מן העין ברוב חתיכות היתר הרי היא מותרת. [במטעם ההיתר כתב הש"ך בכללים הקצרים שהוא מטעם ביטול ברוב, אמנם בכללים הארוכים כתב הטעם משום ספק ספיקא, ספק מחמת התערובת שמא חתיכה זו אינה החתיכה שנתעלמה מן העין, ואת"ל זו היא אולי לא הוחלפה.⁵ ואין להקשות דהוי ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, משום דברבנן לא אסרו זאת וכמבואר ברמ"א בסעיף טו].⁶

ס"ק יט

ספק באיסור תורה אשר מסיבה חיצונית נעשה ספק דרבנן

כתב הדרכי משה [סוף סי' נז] דיש להקשות לפי ר"י הסובר שספק טריפה שנתערב באחרות אסור [ואין בו היתר של ס"ס], דמ"מ יהא מותר מדין ספיקא דרבנן לקולא, שהרי מן התורה יש כאן ביטול ברוב, ורק מדרבנן אינו בטל. וכתב הד"מ שמבואר מזה שספק באיסור תורה אשר מצד אחר נעשה איסור דרבנן [כגון הכא שנתערב ובטל ברוב מן התורה] ספקו אסור, ואין אומרים בזה דין סד"ר לקולא.

וכן פסק הש"ך [כאן] וכן כתב הט"ז [סי' סו], וכן הביאו האחרונים בשם שו"ת מהריב"ל [ח"ג סי' קג] ונקטו כן האחרונים למעשה.⁷

ביאורים והערות

ועוד הביא שם את קושית הפמ"ג [סי' קיא ש"ד ס"ק ב] מדברי הרשב"א [תורת הבית הקצר בית ד שער ב דף כא:] ב' קדירות האחת היתר והאחת איסור ונפלו לתוכן שתי גבינות אחת של ישראל ואחת של נכרים, מקילין לתלות שהגבינה האסורה נפלה לתוך הקדירה האסורה, ומותר לאכול את הקדירה של הגבינה, והרי קולא זו שייכא רק באיסור דרבנן, ומשום דספיקא דרבנן לקולא כמבואר בש"ך [סימן קיא ס"ק א], ומבואר מזה שמתייחסים לאיסור גבינת נכרים כמו לשאר איסורים דרבנן שספיקן להקל. [והש"ך עצמו הביא את דברי הרשב"א האלו בסי' קיא ס"ק ב].

5. ומ"מ מבואר בש"ך דבעינן נמי ביטול ברוב, שאם לא נתערבה חתיכה זו ברוב רק חד בחד אינה מותרת, דתערובת חד בחד גזרו גם בבשר שנתעלם מן העין, דבחד בחד חשבינן כל א' מהן כגופו של איסור.

תוספת עיון.

6. בספר תורת השלמים [הערות לס"ס דהש"ך אות כז] הקשה על הש"ך מדברי הרמ"א [סי' סג ס"ב] שכתב שהמנהג להקל בבשר שנתעלם מן העין אלא אם יש ריעותא, שלא מצאו במקום שהניחו, וככה"ג הוי חשש גמור מדרבנן ולא רק חומרא בעלמא. וא"כ צ"ע מש"כ הש"ך בדין בשר שנתעלם מן העין דמקילינן בספיקו ובתערובתו, דממ"נ אם מצאו במקום שהניחו הא נהגינן להקל בו, ואם מצאו במקום אחר ה"ז חשש גמור, ואף שאינו אלא מדרבנן מ"מ רבנן גזרו לחוש שמא חתיכה זו עצמה אסורה מן התורה, ולפי חילוקי הש"ך היה צריך לדמותו לדין גבינות הנכרים דמחמירינן בספיקן ובתערובתן. [אמנם לפי הפר"ח שמיקל בספק בגבינות הנכרים ה"נ יש להקל בספק בבשר שנתעלם מן העין אף בדאיכא ריעותא].

7. ובגליון מהרש"א ציין לדברי הרי"ף [פסחים פרק כל שעה דף יב. מדפי הרי"ף] שכתב לגבי שעורים שנלתו באופן שנחלקו אמוראים אם יש בהן חשש חימוץ, דשעורים אלו אסורות משום דספיקא דאורייתא לחומרא. אמנם הוסיף הרי"ף דאם נפלו ב' או ג' שעורים כאלו לתבשיל בתוך הפסח, באופן שיש שישים נגדן, יש להקל דאף שחמץ בפסח במשהו מ"מ אין זה אלא מדרבנן, דמן התורה בטל טעם

קנין הלכה

ונמצא שבדברי ר"י הנוקט דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת אין היתר של ס"ם וכן פסק השו"ע [בסעיף ט], מבוארת גם הלכה בדיון ספיקא דרבנן, דבאופן זה לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא.

הטעם דלא אמרינן בזה דין ספיקא דרבנן לקולא

בשו"ת רע"א [סי' מט] כתב שיש מקום לבאר דין זה בשני אופנים:

א. בשו"ת מהריב"ל [ח"ג סי' קג] משמע שהטעם הוא משום דאמרינן קם דינא, דכבר הוקבע דין החתיכה לאיסור, שהרי בחתיכה עצמה היה זה ספיקא דאורייתא, ולכן אף שנתגלגל עתה הדבר למצב שאין בו כלל איסור תורה, מ"מ מחמירין בספיקו.

ב. רע"א עצמו דן לומר שאין זה משום דקם דינא, אלא משום דגם עכשיו [שנתערבה החתיכה] עיקר הספק הוא בדאורייתא, ולו יצויר שנוכל להכיר איזו היא החתיכה המסופקת ויהא בה עצמה ספק דאורייתא, לכן אין מקילין בזה.⁸

בדברי הש"ך [ס"ק יט] בענין שתי קדירות

הש"ך הקשה על עיקר יסוד הנ"ל של הר"מ [שדבר שעיקרו דאורייתא אין אומרים בו ספיקא דרבנן לקולא] מהדין המבואר [בסי' קיא ס"ד], דשתי קדירות האחת איסור והאחת היתר ונפלה חתיכת איסור מאותו המין לאחת מהן ואין ידוע לאיזו, ויש רוב בקדירות ההיתר כנגד האיסור, דקדירות ההיתר מותרות, דמן התורה מן במינו בטל ברוב ורק מדרבנן בעינן ששים, ולכן מקילין

ביאורים והערות

השעורים בשישים, וכיון ששעורים אלו אינן חמץ ודאי רק ספק חמץ הרי זה ספיקא דרבנן ולקולא. וכתב הר"ן [שם ד"ה כיון] סיוע לדברי הר"ף מהגמ' פסחים [דף מד.] בדיון ב' קופות האחת של תרומה והאחת של היתר, והיו לפניו ב' סאין האחת של חולין והאחת של תרומה, ונפלה סאה אחת לכל קדירה דמותרין משום דמקילין לומר תרומה לתוך תרומה נפלה. ומבואר בגמ' הטעם משום דאף אם נפלה הסאה של התרומה לתוך החולין הרי היא בטילה ברוב מן התורה, ורק מדרבנן אסורה, וכתב הר"ן שמבואר מזה שאף כאשר עיקר האיסור הוא מן התורה, מ"מ כאשר יש ביטול ברוב מן התורה ורק מדרבנן אינו בטל, אמרינן בזה דיני ספיקא דרבנן לקולא. ומבואר מזה שהר"ף והר"ן חולקין על היסוד הנ"ל שלמד הר"מ מדברי הראשונים דלא אמרינן בכה"ג סד"ר לקולא. אמנם מאחר שהשו"ע [סעיף ט] פסק כר"י דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת אסור, משמע דלא נקט להלכה כהר"ף והר"ן, דלשיטתם אף אם ננקוט דאין בזה היתר של ס"ס מ"מ יש להתיר מדין ספיקא דרבנן לקולא.

8. וכתב רע"א נפק"מ בין הטעמים בכלי שנתבשל בו בשר שהיה ידוע לנו בשעת הבישול אם הוא כשר או טרף, ולאחר שעברו כמה ימים וכבר נפגם הבלוע בכלי נולד לנו ספק אם המאכל היה כשר או טרף. בציוור כזה לא שייך לומר דקם דינא, משום דכאשר היה הבלוע בן יומו היינו זכורים אם היה כשר או טרף ורק עכשיו אנו מסופקים, וא"כ לפי טעמו של מהריב"ל יש להקל ולבשל בכלי זה מאכל היתר, אך לפי הטעם השני [שעיקר הספק שייך בדאורייתא גם עכשיו], כתב רע"א דה"נ בבלוע שאינו בן יומו עיקר הבלוע אסור מן התורה [אם היה זה מאכל טרף], ורק אינו אוסר את מה שנתבשל בקדירה, והיינו לפי הרשב"א [הובא לעיל סי' קג] הסובר שבכלי שאינו בן יומו עיקר הבלוע אוסר גם עכשיו מן התורה אלא שהוא פוגם תערובתו, וא"כ הא שורש הספק הוא בדאורייתא. [אמנם הוסיף רע"א דלפי הר"ן שהבלוע עצמו כבר נפגם ונפסל ואין בו איסור תורה, יהא ספק זה מותר אף להטעם השני].

והנה הר"מ כתב דיסוד הדברים מובאים גם באיסור והיתר [כלל כה דין יב], והביא הש"ך את הדברים, ולפי ביאור הש"ך [לעיל ס"ק יז-יח] איירי האו"ה באיסור גבינות הנכרים וכיו"ב, שעיקר חשש האיסור הוא שמא יש כאן איסור תורה, אלא שאינו בגדר ספק איסור תורה משום שלא שכיח שיעמידו הגבינה בעור הקיבה, ובציוור זה לא שייך כלל הטעם של קם דינא. אמנם הטעם השני של רע"א שייך כאן, לו יצויר שיבוא אליהו ויברר שגבינה זו הועמדה בעור קיבת נבילה. [אמנם האו"ה והד"מ והש"ך לא כתבו כלל כדברי רע"א שהטעם להחמיר הוא משום שהאיסור עשוי להתברר, ולכאורה משמע שאסרו בכל גוונא ששורש האיסור הוא מן התורה, אף שמצד אחר נעשה לאיסור דרבנן או לחשש דרבנן].

קנין הלכה

בספק זה ואמרינן שהחתיכה נפלה לקדירת האיסור, והרי גם שם עיקר האיסור הוא מן התורה ורק מחמת הביטול ברוב נעשה כאן ספק דרבנן.

ותירין הש"ך דכל היסוד הנ"ל של הד"מ נאמר רק באופן שיש ריעותא לפנינו, שנתערב ספק טריפה בתוך חתיכות של היתר וא"א לומר שלא איתרעא חזקת ההיתר כלל, אבל בציור של סי' קיא קדירת ההיתר מותרת ואין אנו יודעים כלל אם נפל לתוכה איסור, ובכה"ג שאפשר שאין כאן איסור כלל, אין מחמירים כבספק דאורייתא.

ובספר תורת השלמים [כללי ס"ס אות לג] כתב לחלק באופן אחר בין הנידון של ספק טריפה שנתערב [דלגביו לא אמרינן ספק דרבנן לקולא] לבין הנידון של סימן קיא, דבספק טריפה שנתערב עיקר הספק הוא בדאורייתא, אם חתיכה זו טריפה או אינה טריפה, אלא שנתגלגל ובא לחיות ספק דרבנן, אך בנידון של סי' קיא [ס"ד] אין שום ספק על חתיכת האיסור דאסורה היא בודאי, וכל הספק הוא במאורע של נפילתה, וברור שלנו שנפילה זו אינה אוסרת מהתורה, וא"כ כל הספק נולד בדרבנן, ובוה אמרינן ספק דרבנן לקולא.⁹

והובאו דברי התורה השלמים גם בפמ"ג [ש"ד על כללי ס"ס ס"ק יט].¹⁰

במקרה שלא נודע הספק עד שנתגלגל לדרבנן

כתב הש"ך [כללים הקצרים ס"ק יט] שהאיסור של ספק שיסודו בדאורייתא ונתגלגל לדרבנן הוא אף באופן שלא נודע הספק אלא לאחר שנתגלגל לדרבנן, ולא כתב הש"ך להקל בזה במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה.

ולעיל [כללים הקצרים ס"ק א] לענין ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת כתב הש"ך להקל בהפ"מ וסעודת מצוה.¹¹ אמנם הפמ"ג [כללי ס"ס ש"ד ס"ק א] ורע"א [שו"ת סי' עט] כתבו שלפי מהר"י בן לב יש מקום להקל גם בספק שנתגלגל לדרבנן אם הוא במקום הפ"מ וסעודת מצוה.

ביאורים והערות

9. ולכאורה מדברי הד"מ נראה דלא ס"ל כסברת התוה"ש הזו, שהרי הד"מ סיים שכדבריו מבואר באו"ה [כלל כה סי"ב], וכפי שהבאנו לעיל [תחילת ס"ק יט], והרי שם לא איירי באופן שהיה ספק דאורייתא על חתיכה מסוימת, ונהפך ספק זה ע"י סיבה חיצונית לספק דרבנן, אלא כל החשש מתחילתו הוא מדרבנן שמא הועמדה הגבינה בעור קיבת נבילה, וצ"ב.

10. עיי"ש בתוה"ש שכתב שבסברא זו מבואר דין נוסף שהקילו בו מטעם סד"ר לקולא, ואשר לפי הש"ך לכאורה צ"ע למה הקילו, והוא בדין המבואר [סי' צח ס"ב] דאם נפל איסור לקדירת היתר מן במינו וידוע שיש רוב, אך היה ספק אם יש שישים, ונשפך מקדירת ההיתר באופן שא"א למדוד אם היו שישים, כתב השו"ע להקל בזה מדין ספיקא דרבנן לקולא, ומקורו בדברי הראשונים. והרי גם שם האיסור עצמו הוא מדאורייתא ורק מצד הביטול נעשה הנידון לספק דרבנן, ולכאורה לפי הש"ך צ"ע למה לומר בזה סד"ר להקל. ולפי התוה"ש ניחא דבאיסור עצמו לא היה ספק כלל ולכן מעולם לא נידון הספק כספק דאורייתא, וכל תחילת הספק היה המאורע של הנפילה ומתחילה נולד רק ספק דרבנן.

ולכאורה צ"ע ליישב המשנה בתרומות שהביא הפר"ח עם התוספתא דמקואות [פ"ב ה"ד ומובאת בר"ש שם פ"ב ה"ד] שהובאה לעיל שהחזו"א למד ממנה כהש"ך, דבתערובת חד בחד אסורה אף בדרבנן, ואף כשנאבד אחד מהן. והפר"ח הנ"ל כתב דנראה דאיסור מטומאה לא ילפינן [הפר"ח לא הביא את התוספתא דמקואות אך כוונתו לומר דאף להרשב"א שפסק כר' יוסי שאומר בחזקת איסור י"ל דבאיסור כה"ג נקטינן להקל וכפי שהביא ראה מהמשנה דתרומות].

11. ולכאורה הטעם לחילוק זה הוא שבדין ספק אחד בגוף וכו' סמך הש"ך במקום הפ"מ וסעודת מצוה על הסוכרים שהטעם דל"א סד"ר בזה הוא מטעם קם דינא, שכבר הוכרע הספק לאיסור קודם שנתערב, ולכן כשלא נודע הספק עד שנתערב י"ל דלא אמרינן קם דינא, אך בספק שנתגלגל לדרבנן נתבאר לעיל שלדעת הש"ך הא דאין מקילין לומר בזה ספק דרבנן להקל אינו מטעם קם דינא אלא מטעם אחר, ולכן אין להקל גם כשלא נודע הספק עד שנתגלגל לדרבנן, והפמ"ג ורע"א המובאים להלן סוכרים שגם בדין ספק שנתגלגל לדרבנן יש לסמוך בהפ"מ על מהריב"ל שנקט דטעם האיסור משום קם דינא.

קנין הלכה

ביצה של תרנגולת שהיא ספק נבילה

הפרי חדש [כללי ספק ספיקא ס"ק ח] הביא את יסודם של הד"מ והש"ך [שספק שיסודו דאורייתא ומצד אחר נעשה דרבנן אין להקל בו] והקשה דא"כ למה היקל הש"ך [סי' פו ס"ק יא] בביצה של עוף שהיא ספק נבילה, דנהי שביצת נבילה אסורה רק מדרבנן מ"מ כיון שהתרנגולת עצמה אסורה מדין ספק דאורייתא, א"כ יש להחמיר גם בספיקות דרבנן הקשורים לה. ותירץ הפר"ח דכיון שהתרנגולת והביצה הם תרי גופי, לכן אין החומרא שמחמירים בתרנגולת גורמת להחמיר גם לענין הביצה. וכסברא זו כתב גם בשו"ת רע"א [סי' סד ד"ה ולענ"ד וד"ה וראיה],¹² והשער המלך [פרק י מקואות כלל ו ד"ה וראיתי למרן] כתב טעם אחר להקל בביצת ספק נבילה, דדוקא במקום שהספק נולד בדאורייתא ורק אח"כ נהפך להיות דרבנן אין מקילין מדין סד"ר, אבל בביצת נבילה, באותה שעה שחל הספק על התרנגולת בתורת ספק דאורייתא חל הוא על הביצה בתורת ספק דרבנן, ובכה"ג אין להחמיר.

ס"ק כ

ספק דרבנן שיש בו חזקה לאיסור

שורש הדין הוא במחלוקת תנאים המובאת בגמ' [עירובין דף לה:]: גבי אדם שטמא בטומאה קלה אשר יש ספק אם טבל אם לא טבל, דר"מ סבר דמטהרין אותו מספק ור' יוסי מטמאו. ובדעת ר' יוסי פליגי תרי לישני בגמ', ללישנא קמא ר' יוסי לא החמיר אלא באיסור שיש לו עיקר מן התורה כגון טומאה, דשם טומאה יש לה עיקר מה"ת, וללישנא בתרא ר' יוסי מטמא בכל גווני. מחלוקת כעין זו נמצאת גם במס' ידים [פ"ב מ"ד] לגבי ספק בנמילת ידים [כגון נטל ידיו במים שיש ספק אם הם כשרים לנמילה] או בטומאת ידים [היו ידיו טמאות ונסתפק אם נגע בכבר], ושם ת"ק מטהר ור' יוסי מטמא [וכן הוא סתמא דמשנה טהרות פ"ד מ"א].

להלכה: ברשב"א [סי' ת"א] מבואר דפסק להלכה כר' יוסי, והטעם משום דר"מ ור"י הלכה כר"י, אך הרמב"ם [פ"י מקואות ה"ו, פ"ד אבות הטומאה ה"א] פסק דספיקו טהור, וטעמו משום דסתמא דמתניתין דטהרות מטהרת והוא ת"ק כר"י במשנה. והש"ך [כללי ס"ם] הביא רק את דעת הרשב"א ופסק בפשיטות לאיסור, וצ"ע שלא הביא כלל את דעת הרמב"ם, וכדברי הש"ך נקט גם החוות דעת בקיצור כללי ס"ם [אות כ]. אמנם הפר"ח [סי' קי ס"ק מט כללי ס"ם ס"ק טו] הביא את דעת הרמב"ם דמקילין גם כנגד חזקה, וע"ע בפמ"ג שצ"י להשו"ע [יו"ד סי' רא סעיפים סז-עא] שמובאים בהם פסקי הרמב"ם שהיקל בזה.

ספק שאין לו עיקר מהתורה

ע"י ש"ך [כלליו הארוכים] שכתב דיש להחמיר בזה אף בספק שאין לו עיקר מהתורה, וטעמו משום דלפי לישנא בתרא יש להחמיר אף בספק שאין לו עיקר מהתורה. ובספר תורת השלמים דן להקל בזה וסיים בצ"ע. ובשו"ת נוב"י [סי' סה] כתב להקל באין לו עיקר מן התורה.¹³

ביאורים והערות

12. וכתב רע"א ראייה לדין זה מהרמב"ם [פ"ד אבות הטומאה ה"ח], חבית שיש בה משקין ופשט הטמא ידו לתוכה וספק נגע במשקין, המשקין טמאין מחמת ספק דאורייתא והחבית טהורה, דאף שמשקין טמאין מטמאין כלים אין זה אלא מדרבנן מגזירת יח דבר, ולא החמירו בספק, ומבואר שאין מחמירין בתרי גופי.

13. ע"י פמ"ג [ש"ד ס"ק כ] שהביא את דברי התוס' [שבת דף לד. ד"ה שניהם] והרא"ש [שם סי' כב] בשם ר"ח ור"ת, והרשב"א והר"ן

קנין הלכה

ספק הינוח

בשו"ע [או"ח סי' שצד] מבואר דאם יש ספק אם הניח עירובי חצירות או לא הניח ה"ז אסור. והקשה המג"א דהא בסי' רסא הכשיר השו"ע עירוב חצירות שהונח בין השמשות, ¹⁴ וכתב דאולי בספק אם הונח גרע טפי.

והיינו דדוקא אם ידוע שנעשה מעשה של הנחת עירוב אלא שנוגד בו ספק כגון הניח בבין השמשות בזה מקילין בעירובי חצירות, אך כשיש ספק אם העירוב הונח כל עיקר, בזה אף בע"ח מחמירין.

והפמ"ג [שפ"ד ס"ס ס"ק כ] וכן הפת"ש [שם] הביאו את דברי המל"מ [פ"ד בכורות ה"א ד"ה וראיתי] שכתב דלפי"ז צ"ל דמה שהיקל ר"מ בספיקות בטבילה בטומאה קלה, [וכן פסקו הרמב"ם והשו"ע וכדלעיל], היינו כשידוע שנעשה מעשה טבילה ורק לא ידוע אם נעשה כראוי, ולא בספק על עיקר המעשה, וכתב המל"מ דמשום זה נקטה המשנה לשון "ממא שירד לטבול", והכוונה שידוע שנעשה מעשה רק שיש ספק בכשרות הטבילה.

אמנם הקשה המל"מ מהרמב"ם [פ"ו ברכות ה"ו, הובא בשו"ע או"ח סי' קס סי"א] שכתב ספק נמל ידיו ספק לא נמל ידיו טהור, ומשמע דאף כשיש ספק על עיקר הדבר מטהרין, וכן הקשה גם הברכי יוסף [או"ח סי' קפו ס"ק ד]. והפמ"ג [פתיחה לחלכות נט"י] כתב דאולי יש לדחוק שהכוונה שידוע שעשה מעשה נטילה והספק הוא אם נמל כראוי, אך אם יש ספק אם עשה מעשה נטילה אין להקל.

והשער המלך [פ"י מקואות] הקשה על היסוד הנ"ל מהגמ' ברכות [דף כא]. ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא, מ"ט קריאת שמע דרבנן, ומבואר שאף בכה"ג דספק אם נעשה עיקר המעשה מקילינן בדרבנן. [ודן לדחות דאפשר דרק בספק במצוה דרבנן הקלו, ולא בספק איסור כגון בספק אם הניח עירוב]. עוד הביא ראייה מהט"ז [יו"ד סי' סט ס"ק כד] שאם אשה בשלה בשר ואח"כ נסתפקה אם מלחה אותו מתחלה התיר הט"ז משום דספיקא דרבנן לקולא. [והוסיף דאין לומר דיש חזקה לאיסור שלא נמלח, דכנגד זה יש רוב להיתר דרוב פעמים מולחת את הבשר קודם הבישול]. ¹⁵

ס"ק כא

בש"ך מובאים שני דינים

א [איסור דרבנן שנתערב חד בחד דינו כספק דרבנן שיש בו חזקת איסור] שנתבאר לעיל [ס"ק כ] שדעת הש"ך להחמיר בזה כהרשב"א, והטעם משום דאיתחזק איסור בתערובת זו.

המקור של הש"ך לחידוש זה הוא הרשב"א [תשובה סי' תא], ושם אכן מבואר שהרשב"א דימה תערובת שנתערב בה איסור לספק שיש בו חזקת איסור. [והתורת השלמים (אות לח) כתב דאין ראייה מהרשב"א, שתערובת חד בחד חשיבא כחזקת איסור]. והפמ"ג [ש"ד ס"ק כא] כתב דיש מקום לאיסור בציור הנ"ל של הש"ך מטעם אחר, ע"פ דברי הרשב"א בתורת הבית [בית ד שער

ביאורים והערות

והמרדכי דאם עירב עירוב תחומין בזמן בין השמשות ה"ז פסול, ולמדו כך מברייתא [עירובין דף לו]. דאין מכשירין ספק עירוב תחומין אלא כשיש לעיר חזקת כשרות, כגון כשיש ספק מתי נאבד. ולא נתפרש בדבריהם טעמם למה החמירו בספק עירובי תחומין, והפמ"ג כתב הטעם משום שיש לאדם חזקת תחום ביתו, [ואין חזקה זו מובאת בדברי הראשונים הנ"ל]. ונמצא דלפי הפמ"ג פסקו כל הנך ראשונים שספק דרבנן שיש בו חזקה לאיסור אסור, וזה אף כשאין לו עיקר מהתורה [שמבואר בגמ' עירובין (דף לו)] שלתחומין אין עיקר מהתורה]. אמנם מפשטות לשון הראשונים משמע שנקטו לאסור אף ללא חזקת תחום ביתו, וצ"ל דס"ל דהחמירו טפי בספק תחומין.

¹⁴ דדוקא בעירובי תחומין החמירו הראשונים בהונח בין השמשות וכפי שהבאנו בהערה הקודמת.

¹⁵ ועיי"ש בפת"ש שהביא עוד מדברי הט"ז [סי' קיג ס"ק יא] שהיקל בפת שאפה עכו"ם ויש ספק אם חיתה ישראל בגחלים, וכן ציין לדברי הש"ך [סי' קיב ס"ק כ] שכתב בשם השערי דורא להתיר פת שאפה נכרי ויש ספק אם הכשיר ישראל את התנור.

קנין הלכה

ב דף כה: [דבתערובת חר בחד חשבינן כל חד כגופו של איסור, ולכן לא אמרינן בזה סד"ר להקל.¹⁶
(ב) עוד הוסיף הש"ך דאף באופן שנאבדה אחת מהחתיכות ויש לפנינו רק חתיכה אחת, מ"מ דיינינן לה כחתיכה שיש לה חזקת איסור ומחמירין בה.¹⁷

עיין חזו"א [סי' לח ס"ק ה] שהביא ראייה לדברי הר"ן שאין להקל בתערובת של איסור דרבנן חר בחד אף כשנאבד אחד מהן, מהתוספתא במקואות [הובאה בר"ש שם פ"ב מ"ב], דאם יש ב' מקואות האחד כשר והאחד פסול ואין יודעים איזה פסול, ואדם שנמא טומאה קלה טבל באחת מהן ואח"כ נגע בטהרות, ושוב נמא בטומאה קלה וטבל במקוה השנייה ואח"כ נגע בטהרות אחרות, נמצא שיש לפנינו תערובת של טהרות שחלקן טמא בטומאה קלה [מכאן אדם שטבל במקוה הפסול] וחלקן טהור, ואיתא בתוספתא דאלו ואלו תלויות, והיינו דכולן אסורות מספק.

עוד מבואר בתוספתא דאפילו נאבדו הראשונות אכתי האחרונות תלויות, כיון שנאבדו אחרי שגולד הספק של התערובת, ומבואר מזה דלא אמרינן סד"ר לקולא בתערובת חר בחד אף בטומאה קלה דרבנן, וכתב החזו"א דזה להדיא כהש"ך [כללי ס"ס ס"ק כא].¹⁸

והפר"ח [כללי ס"ס אות טו] נחלק על הש"ך, והביא שבמשנה [פ"ז תרומות מ"ה-מ"ו הובאה ברמב"ם פ"ג תרומות הי"ג] מבואר דלא כהש"ך, דאיתא התם שאם היו ב' קופות האחת חולין והאחת תרומה ואין יודע איזו תרומה ואיזו חולין, ונפל מאחת מהן לחולין באופן שיש בודאי רוב, אך אין שיעור אחד ממאה לבטל תרומה [דבטל מן התורה ולא מדרבנן] אמרינן בזה דכיון שספיקא דרבנן לקולא מקילין לתלות שחולין נפלו לתוך החולין, וחזינן דאף בתערובת חר בחד אין אוסרים מהך טעמא דכל חד מינייהו בחזקת שהוא איסור.¹⁹

וכתב הפר"ח הטעם משום דספיקא דרבנן לקולא אף כשיש חזקת איסור, ואזיל לשיטתו דלעיל [ס"ק ב]. והנה מכל אריכות דברי הפר"ח וראיותיו שם משמע שהיקל אף כשלא נאבדה החתיכה אלא שתיהן קיימות, אמנם בקיצור הכללים כתב הפר"ח להקל רק בנאבדה חתיכה והביא וזהו הפת"ש. וע"ע בפת"ש מה שהביא בזה בשם השעה"מ.²⁰ ובס"י קיא [ס"א] הובא דין זה של ב' חתיכות איסור והיתר שנפלה אחת מהן לקדירה שתלינן דהיתרא נפל, והש"ך [ס"ק ד] כתב דאיירי דוקא באופן שהחתיכות לא נתערבו אלא ידענו כל אחת מהן היא, ורק איננו יודעים איזו חתיכה נפלה.

ביאורים והערות

16. והנה הש"ך עצמו [להלן ס"ק כד] הביא את דברי הרשב"א האלו, וצ"ב למה לא כתב הכא לאסור מטעם זה. ואולי לא ברירא להש"ך אם הרשב"א כתב דבריו גם באיסור דרבנן שנתערב [דהרשב"א איירי באיסור תורה שנתערב]. עוד י"ל דכיון שהש"ך בא לחדש עוד דאף כשנאבד אחד מן התערובות ה"ז אסור, י"ל שנסתפק אם גם בכה"ג אמרינן דהוי כגופו של איסור.

17. הבית מאיר הביא מהגמ' [כריתות דף יח] דלמאן דס"ל שלא חייבה התורה אשם תלוי אלא היכא דאיכבע איסורא, שנתערב חלב בשומן ואכל חתיכה אחת משתי חתיכות, מ"מ חייב אף אם נאכלה אחת החתיכות ע"י נכרי ונשארה רק חתיכה אחת, שגם בה אמרינן דהוי ספק חמור של איכבע איסורא וחייב אשם תלוי.

18. אמנם אין להוכיח מזה כהש"ך [ס"ק כ] דספיקא דרבנן אסור כשיש חזקת איסור, ד"ל שהטעם לאיסור הוא מחמת הטעם האחר שהבאנו בשם הפמ"ג, דתערובת חר בחד הוי כל חד כגופו של איסור.

19. ולכאורה צ"ע ליישב המשנה בתרומות שהביא הפר"ח עם התוספתא דמקואות [פ"ב ה"ד שהובאה בר"ש שם פ"ב מ"ב] שהבאנו לעיל שהחזו"א למד ממנה כהש"ך, דתערובת חר בחד אסורה אף בדרבנן ואף כשנאבד אחד מהן. והפר"ח הנ"ל כתב דנראה דאיסור מטומאה לא ילפינן. [הפר"ח לא הביא את התוספתא דמקואות אך כוונתו לומר דאף להרשב"א שפסק כר' יוסי לטמא בחזקת איסור, י"ל דבאיסור כה"ג נקטינן להקל וכפי שהביא ראייה מהמשנה בתרומות].

20. התורת השלמים [אות לו-לז] כתב דיש לדון על מש"כ הש"ך דהוי כאיתחזק איסורא, דהא איתחזק נמי היתירא וא"כ שקולים הם ונימא סד"ר להקל. עוד האריך התוה"ש לדון על עיקר דברי הש"ך [ס"ק כ] שאסר סד"ר בחזקת איסור.

קנין הלכה

ס"ק כב-כג

מה שכתב הש"ך שאיסור דרבנן שנתערב יבש ביבש באינו מינו צריך שישים במקום שאין הפסד כ"כ, עיין בכללי ס"ס [הארוכים] שהש"ך כתב דכן ביאר בס' קט. אמנם לפנינו בס' קט [ס"ק ט] כתב הש"ך בפשיטות דא"צ שישים [כיון שבדרבנן לא גורנין שמא יבשל ויתן טעם], ולא כתב שבמקום שאין הפסד כל כך בעי שישים. גם הפר"ח [ס' קט ס"ק ז] והגוב"י [ס' ל] והחכמת אדם [כלל נא ס"א] נקטו כהש"ך דא"צ שישים. והמנחת יעקב [כלל לט דין י] והגר"א נקטו דבעינן שישים אף באיסור דרבנן כיון שהוא מין בשא"מ.

במקרה שנפלה חתיכה אחת לים, א"נ שנאבדה חתיכה אחת אף שהיא נמצאת בעולם, כתב הש"ך דיש להתיר מחמת כל הצירופים דלעיל:

- א] מדינא בטל ברוב וא"צ שישים, ורק מחמת חומרא צריך שישים כשאין הפסד כ"כ.
- ב] מתוך שאחד נאבד יש כאן ספק אם האיסור נמצא לפנינו, ובדרבנן יש להקל. [ועוד שע"י שנאבד אחד אין זה תרתי דסתרי להקל בכלם].
- ג] ובפרט שיש כאן תרי דרבנן [עיקר האיסור דרבנן, וגם יש ביטול ברוב מן התורה].

לעיל [סעיף ז] הובא בשו"ע היתר של נפלה לים, אך שם לא קיימים צירופים אלו [דמיירי שנתערב איסור תורה, וגם מיירי בדבר חשוב שמדרבנן בודאי אינו בטל], ושם לא מהני נאבד אא"כ נאבד מן העולם או למקום שלא שכיח שיימצא, וכמו שכתב הש"ך לעיל [ס"ק מג]. וגם הצריכו שם לאכול שנים שנים, וגם שלא יאכל אדם אחד הכל ביחד, אך בג"ד לא קפדינן לאכול ב' ב'. [ולענין אי רשאי אדם אחד לאכול כולם יחד, עיין פמ"ג (ש"ד ס"ק כה) שנסתפק].

ואם נתערב ברוב היתר איסור דרבנן שהוא דבר חשוב ומן הדין אינו בטל, כתב הש"ך [ס"ק כג] שבזה דינו כאיסור תורה שנתערב, ואין להתיר בנפל אחד לים אלא לפי הכללים שנתבארו לעיל בשו"ע [סעיף ז].

ס"ק כד

הש"ך כתב לאיסור תערובות חד בחד בדרבנן שנפל אחד מהן לרוב היתר, ובכללים הארוכים נתבאר שני טעמים לאיסור: א] כיון שנתבאר לעיל [ס"ק כא] שתערובת חד בחד חשיבא כחזקת איסור, א"כ יש הכרעה לאיסור על החתיכה שנפלה ואין כאן ס"ס. ב] בתערובת חד בחד חשבינן כל חד כגופו של איסור.

והפמ"ג [ש"ד] הביא את דברי התורת השלמים [ס"ק מ] שהתיר בזה, וחלק על שני טעמי הש"ך הנ"ל: א] מה שכתב הש"ך דיש כאן הכרעה של חזקה לאיסור, כתב התוה"ש שהרשב"א לא כתב דתערובת חד בחד חשיבא חזקת איסור אלא רק לענין שלא נתיר את כל החתיכות, וע"ז כתב הרשב"א דעל כרחינו חתיכה אחת אסורה, אך באמת אין הכרעה וראית של חזקה לאיסור על כל חתיכה, ואדרבה כשם שאתחזק איסורא אתחזק נמי היתירא. ב] עוד הוסיף דבלא"ה נראה שהעיקר להקל בספיקא דרבנן אף כנגד חזקה.²¹ ומה שכתב הש"ך דכל חתיכה חשיבא כגופו של

ביאורים והערות

21. ובדברי רע"א [ס' צב] על הש"ך [ס"ק טז] נתבאר טעם נוסף להתיר את התערובת, דכיון שהוא ספק בדרבנן לכן אמרינן שאני אומר

קנין הלכה

איסור כתב התורה"ש [בס"ק מא] שברשב"א ובאו"ה משמע שרק כשנתערב איסור דאורייתא חד בחד אמרינן דכל חד כגופו של איסור.²²

ס"ק כה

ספק איסור תורה שנתערב בחתיכה של היתר חד בחד, כתב הש"ך דכל אחד מהתערובות חשיב כגופו של איסור, והיינו דחשבינן לכל אחד מהתערובות כאילו הוא הספק איסור, ונפק"מ שאם נתערבה חתיכה אחת ברוב היתר אין בזה היתר דס"ס, כדין ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת.
גם ברמ"א [סעיף ט] משמע דין זה לאיסור, עיי"ש שכתב שלגבי ספק איסור מקילינן שא"צ ג' תערובות אלא די בב' תערובות, ומשמע שבכל תערובת בעינן רוב חתיכות של היתר, הא אם התערובות הראשונה תהיה חד בחד לא יהא היתר, וכמבואר בש"ך כאן.

ס"ק כז-לב

ספק ספיקא כנגד חזקה

הפוסקים נחלקו בדיון ס"ס במקום דאתחזק איסורא אם מותר:

- א. בספר איסור והיתר [כלל כו דין ב] אסר בזה, עיי"ש דאירי בשוחט תרנגולת שלא בדק בסימנים אחר השחיטה, וכתב דאף אם נתערבה ברוב היתר אסרינן לה משום שהספק הראשון [אם שחט רוב הסימנים] הוכרע לאיסור מכח חזקת איסור של הבהמה.²³ והיינו דס"ל דאין להתיר ס"ס במקום חזקה.²⁴
- ב. והדרכי משה [סי' נו ס"ק טו] הביא את דברי האו"ה הנ"ל,²⁵ וחלק עליו וכתב שיש להתיר זאת כמבואר בשו"ת

ביאורים והערות

דהיתירא נפל לתערובת, וכדלקמן [סי' קיא ס"א]. ואמנם להש"ך, לשיטתו [סי' קיא ס"ק ד] אין מקילין בכה"ג שנתערב חד בחד, דבדרבנן כל חד כאילו הוא איסור, אך לפי הפר"ח והכו"פ שחלקו על הש"ך והתירו גם כשנתערבו החתיכות ואח"כ נפלו, ה"נ הכא יהא מותר. ומשמע שרע"א נקט כן לדינא.

22. תוספת עיון

עיינן פמ"ג [ש"ד ס"ק כד] שכתב דאם איסור שאינו בגדר דבר חשוב נתערב חד בחד, ואח"כ נתערבה חתיכה אחת מתערובת זו בחתיכה שלישית, יש בזה ביטול ברוב, כיון שכרגע יש חתיכה אחת של איסור ושתי חתיכות של היתר.
ורע"א בגליון השו"ע [סי' צב על הש"ך ס"ק טז] הביא את דברי החוות דעת [סי' קיא] שכתב דבאופן הנ"ל רק ב' החתיכות האחרונות מותרות, אך החתיכה הראשונה שנתערבה רק פעם אחת חד בחד אינה ניתרת, שלגביה לא נשתנה הספק ואין בה אלא תערובת חד בחד, ומשמע שרע"א מסכים בזה להחוו"ד.

והיד יהודה [סי' קיא ס"ק ג] כתב דהפמ"ג מתיר גם את החתיכה הראשונה, וכן נקט היד יהודה עצמו שם.

23. לכאורה כוונת האו"ה בזה דאף להמתירין ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, אין להתיר בציור הנ"ל משום שהחזקה מכרעת את הספק וה"ז כודאי איסור שנתערב.

24. בענין דין זה אם הוא מן התורה או דמן התורה הס"ס עדיף ורק בדרבנן החמירו, הביא בספר בדי השולחן [כללי ס"ס אות יא ביאורים ד"ה אם] את דברי הבית יצחק לרי"א חבר שכתב להוכיח מתוס' חולין [דף כח:] בשם הר"ר שמעון, שס"ס מועיל מהתורה גם נגד חזקה.

25. עיי"ש בדרכי משה שהביא מדברי האו"ה שאסר גם בספק טריפות שנולד בבהמה. אמנם הש"ך כבר העיר שהאו"ה לא התייחס לספק טריפות אלא לספק שחיטה כגון בסכין שנפגמה, כמבואר להלן שלדעת הש"ך יש לחלק בין שני הדינים.

קנין הלכה

הרשב"א [סי' תא],²⁶ וכן כתב הרמ"א [סעיף זה]. והמשאת בנימין [סי' לח] חלק עליו ונקט כהאו"ה.

והט"ז [ס"ק טו] והש"ך [נקוד"כ ס"ק יז ובכללי ס"ס ס"ק כז-כט] חילקו בין שני אופנים:

[א] במקרה שהחזקה סותרת להדיא הספק אין ס"ס מתיר, דהחזקה מכרעת, וכגון בהמה שאירע בה ספק ספיקא בשחיטה, כגון שאחר השחיטה נמצאה בה פגימה מסופקת ואבדה הסכין, דיש ספק שמא אינה פגימה כלל ואת"ל שזו פגימה אולי נפגמה אחר השחיטה בעצם המפרקת, ושני הספיקות באים לומר שהבהמה נשחטה כדין, והחזקה מנוגדת לזה ואומרת שלא נשחטה כדין, בכה"ג מכרעת החזקה את הס"ס וה"ז אסור, ובכה"ג איירי בספר או"ה ואסר. [ב] אך במקרה שהחזקה אינה סותרת להדיא את הספיקות, אלא רק באה להכריע את הדין לאיסור, וכגון עוף שנשמט הגף ואין ידוע אם נשמט מחיים או אחר שחיטה, ואת"ל שנשמט מחיים אולי לא ניקבה הריאה, דחזקה זו אינה סותרת לספיקות, דאין החזקה מכרעת כלל שניקבה הריאה, אלא החזקה באה להכריע באופן כללי שהעוף אסור כשם שהיה אסור מחיים, בכה"ג מהני ס"ס להתיר.²⁷ וכתב הש"ך שבוזה גם האו"ה יתיר.

הפר"ח [כללי ס"ס סט"ז] חלק על הט"ז והש"ך וכתב דיש להתיר ס"ס כנגד חזקה בכל גווני אף בספק בשחיטה, וכתב דכן משמע בתשובת הרשב"א [סי' תא]. ובטעם ההיתר כתב דכבר נתבאר ברשב"א הנ"ל דס"ס דינו כרוב, דרוב צדדים להקל, ובדינים מסויימים אף הקילו בו יותר מרוב [כמבואר בסוגיא דכתובות (דף יב.) לענין דיני יוחסין], וכיון שרובא וחזקה רובא עדיף ה"ה ס"ס וחזקה ס"ס עדיף.

ובטעמים של הט"ז והש"ך שאסרו בס"ס בשחיטה כתב הפמ"ג [ש"ד כללי ס"ס אות כז] דהוא מדרבנן, דכשם שבדין רובא כנגד חזקה אסרו חכמים בגמ' [בכורות דף כ:]: משום דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא, כן בדין ס"ס כנגד חזקה. וכסברא זו הביא גם רע"א [שו"ת סי' לז] כשם הפנ"י בכתובות [קו"א אות מו].

חזקה הסותרת רק לאחד הספיקות

כתב הפמ"ג [ש"ד כללי ס"ס אות כח] דבאופן שהחזקה סותרת רק ספק אחד כגון אם אירע ספק בשחיטה ואח"כ נתערבה החתיכה [למאן דשרי ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת], א"נ כשגודעו ב' הספיקות יחד [במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה]

ביאורים והערות

26. בפוסקים האריכו בביאור דברי הרשב"א בתשובה הנ"ל. עיי' ט"ז [ס"ק טו] שהעתיק לשונו, ועי' בש"ך [כללי ס"ס ס"ק כז-כט] שכתב שיש בדברי הרשב"א הרבה ט"ס ולכן קשה להסיק ממנו דברים ברורים.

[ויש ליתן את הדעת בדברי הרשב"א הנ"ל, וכן בדברי הש"ך והפר"ח (כללי ס"ס אות טז) שנקטו בלשונם שהנידון הוא אם ס"ס מהני במקום שאתחזק איסורא וכללו בזה ב' אופנים: (א) ס"ס המתנגד לחזקה קמייתא, כגון שיש חזקה של אינו זבוח והס"ס בא לומר שנשחטה כהוגן. (ב) איסור שנתערב בהיתר מיקרי תערובת זו בשם אתחזק איסורא, ואת"ל דס"ס לא מהני במקום חזקה, אין זה מועיל גם בציור הנ"ל. ועיי' בדבריהם שלא חילקו בין הנידונים הנ"ל, וכן עיי' בספר תורת השלמים על כללי ס"ס אות לח].

27. הט"ז [ס"ק טו] הביא דבשו"ת משאת בנימין הקשה דלענין ספק טריפות אין החזקה סותרת כלל, דהחזקה רק אומרת שאינו זבוח ואינה אומרת שנטרף. וכתב הט"ז שבתוס' יבמות [דף ל: ד"ה אשה] מפורש שגם באופן זה החזקה של האיסור מחיים אוסרת, וכבר הביא כן הדרכי משה [סוף סימן לא] דיש בכה"ג חזקת איסור. ועיי' ש"ך [סי' נ ס"ק ג] שהביא שבשו"ת מהר"ם לובלין תמה דהא תוס' הנ"ל חוזרים בהם במסקנא ונוקטים שבספק טריפה אין חזקה לאיסור [וכן הקשה הדגמ"ר סי' קי על הט"ז ס"ק טו הנ"ל]. ועיי' פמ"ג [מ"ז ס"ק טו] שתמה על הט"ז שהוא עצמו כתב [סי' מה ס"ק יט] שתוס' חזרו בהם במסקנא. וכתב הש"ך דאפשר שתוס' כתבו כן רק אליבא דרבה בסוגיא דיבמות הנ"ל, ואנן קיי"ל כאביי ורבא שם בסוגיא, ומסיק הש"ך שאין מהסוגיא דיבמות ראייה ברורה לנידון זה אם יש חזקה לאיסור בספק טריפות.

קנין הלכה

אין להתיר לכו"ע וה"ז אסור מדינא דכנגד ספק אחד מכריעה החזקה והו"ל כודאי איסור, ורק כאשר שני הספיקות מתנגדים לחזקה אמרינן דהוי כעין רובא וחזקה ושרי.

וכן כתבו החוות דעת [כללי ס"ס אות כז] והשב שמעתתא [שמעתתא א פרק יח], ומשמע שנקטו שבאופן זה גם לפי הרמ"א יהא אסור.

אמנם עיין בפמ"ג [מ"ז לעיל סוף ס"ק י] שכתב בדעת המ"ז סברא הפוכה, דמה שאסר המ"ז [ס"ק טו] חזקה הסותרת לס"ס כגון בס"ס בשחיטה היינו כאשר החזקה סותרת לשני הספיקות, אך כשהחזקה סותרת רק ספק אחד כגון בסכין שנמצאה פגומה אחר השחיטה ונתערבה החתיכה, בזה י"ל דכיון שהספק של התערובת הוא ספק השקול מצדפינן את הספק הראשון [שמא אירעה הפגימה אחר השחיטה] אף שהחזקה סותרת לו, דמ"מ מצטרף ספק זה לרוב. וע"ע בשו"ת רע"א [סי' לו ד"ה וביותר] שהסתפק בנידון זה של חזקה המנגדת לאחד הספיקות, אם גרע טפי והחזקה מכרעת, או עדיף טפי.

חזקה הסותרת שלשה ספיקות [ס"ק כח, לב]

הפוסקים נחלקו בחזקה הסותרת ג' ספיקות:

- א. המ"ז [ס"ק טו] נקט דבאופן המבואר לעיל שהחזקה סותרת את הספיקות אין להתיר גם כשיש כמה וכמה ספיקות, וכן נקט בשו"ת משאת בנימין וכ"כ התורת השלמים.
- ב. הש"ך [נקד"כ על המ"ז ס"ק טו וכן בכללי ס"ס אות כח] כתב להתיר, וכן כתב הנוב"י [אה"ע סי' סג], וכתב הש"ך במעם הדבר דנהי שהחזקה מכרעת את הספק הראשון והוי כודאי איסור, מ"מ יש מעתה ב' ספיקות נוספים להיתר.²⁸

ס"ק לג

כתב הש"ך ב' דינים:

- א. ספק שיש בו תלייה לאיסור אינו ספק, וציין לדברי הב"ח [סוף סי' ג] שכתב דאם נמצאה לאחר שחיטה כנף העוף שמוטה, לא משוינן ספק שמא נשמטה אחר השחיטה, כיון שהשוחטים רגילים לעקם את אגפי העוף כשתופסין אותן לשחיטה, ותלינן שעיקום זה גרם לשבירת הכנף, וממילא אין כאן ס"ס.
- ב. ספק השכיח יותר לאיסור אינו ספק, וציין הש"ך למה שכתב לעיל [סי' ג נ ס"ק ג] בשם תוס' [יבמות דף ל: ד"ה אשה וחולין דף מג: ד"ה קסבר] דהא דחוששין לספק דרוסה ולא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת, הוא משום שדרוסה שכיח.²⁹

ביאורים והערות

28. הש"ך נקט דוגמא של ס"ס כנגד חזקה בבהמה שנשחטה ונמצאה ספק פגימה בסכין ואבדה הסכין [עייין פמ"ג ש"ד ס"ק לב], ומלבד הספק בעצם הפגימה יש גם ספק אם הפגימה אירעה בעור לפני שחיטת הסימנים, או במפרקת לאחר שחיטת הסימנים, ונתערבה בהמה זו בבהמה שחוטה כראוי ופרשה החתיכה מאחת הבהמות, שבחתיכה זו יש ג' ספיקות, אולי פירשה מהבהמה שנשחטה כראוי, ואת"ל שפירשה מהבהמה המסופקת יש בה ס"ס וכנ"ל. וכתב הש"ך דדוקא לגבי החתיכה שפירשה ה"ז כג' ספיקות, אך לגבי עצם הבהמה שנתערבה חד בחד אין כאן היתר של ג' ספיקות, דתערובת חד בחד חשיבא כל חד וחד כגופו של איסור. ואזיל הש"ך לשיטתו לעיל [ס"ק ז] שיש לחלק בין התערובת עצמה דחשבינן כל חד כגופו של איסור, ובין חתיכה שפירשה שאותה דנים בפ"ע ואינה כחלק מהתערובת. ועיין לעיל [ס"ק ז] שהבאנו שהחזק"ד ורע"א תמהו על הש"ך בנקודה זו שחידש שפרישת החתיכה מהתערובת גורמת לה שינוי בדין.

29. עיין פמ"ג [ש"ד ס"ק לג] שהקשה דעיקר המחלוקת של ר"י ור"ת בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת הוא מנידון ספק דרוסה שנתערב, דר"ת חשיב לה ס"ס ור"י חולק. והרי לפי הטעם שכתבו תוס' שדרוסה שכיח א"כ אין כאן ס"ס כלל. וכתב הפמ"ג דיש ליישב

קנין הלכה

וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לג] שדברי הש"ך [ס"ק לג] יש בהם נפק"מ בין לדיני ספק ספיקא [באם אחד הספיקות שכיח מפי לאיסור או שיש בו תלייה לאיסור אין כאן ס"ס], ובין לענין ספק דרבנן דאין אומרים ספיקא דרבנן לקולא בספק שיש בו תלייה לאיסור או שצד האיסור שכיח מפי.

ספק ספיקא שאינו שקול

א] בדברי הש"ך מתבאר כאן שאף אם אחד מהספיקות אינו שקול לא משוינן ס"ס, והטעם משום שאינו בגדר ספק כלל. וכך מבואר גם במגן אברהם [סי' תסז ס"ק יח] לגבי קדירה שנמצאה בה חיטה ויש ספק אם באה מהתרנגולת או נפלה אח"כ, וגם יש ספק אם החיטה החמיצה או לא החמיצה, וכתב המג"א בתחילת דבריו דכיון שהתרנגולת אוכלת חטים לכן שכיח מפי שהחיטה היתה בתרנגולת ואין כאן ס"ס.³⁰ וכן נקט הט"ז [סי' קצ ס"ק ב] בדיון כתמים, דלא עבדינן ס"ס ספק באו מעלמא, ואת"ל מהאשה אולי מהצדדים ולא מהמקור, דכיון שרוב דמים באים מן המקור לכך אין כאן ס"ס. גם הפמ"ג נקט דאין זה ס"ס והביא ראיה לזה מתוס' [כתובות דף טז.] שכתבו דאין עושין ס"ס שמא מוכת עין כיון שאינו שכיח.³¹ ב] הסדרי טהרה [יו"ד סי' קפז ס"ק טו ד"ה אמנם] וכן הפנ"י [כתובות דף טז. בקונטרס אחרון] כתבו שגם ס"ס שאינו שקול הוא ס"ס. וכן כתב הגר"ז ביו"ד [סי' לא ס"ק טו]. ומעמם משום שיסוד ההיתר של ס"ס נתבאר בשו"ת הרשב"א [סי' תא] שהוא משום דס"ס כרוב, דיש רוב צדדים להיתר, וא"כ כאשר ספק אחד שקול די בכך שבספק השני יהיה מיעוט צדדים להיתר כדי שבסך הכל יהיה רוב צדדים להיתר.³²

ביאורים והערות

ולא ביאר מהו ישוב הדברים. ולכאורה נראה דתוס' לא נתכוונו לומר שהואיל ודרוסה שכיח לכן אין כאן ספק וה"ז ודאי שנדרסה, אלא רק כתבו טעם להא דלא מכריעין את הספק מכח חזקה, דבהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת כמבואר בחולין [דף טז:], וע"ז אמרו דמתוך שדרוסה שכיח ה"ז מריע את כח החזקה וחוזר להיות כספק השקול, ולכן נקט ר"ת דספק דרוסה שנתערב הוא ס"ס. והש"ך למד מדבריו אלו דממילא במקום שאין חזקה להיתר רק ספק וצד האיסור שכיח מפי, ה"ז מכריע את הספק ואין כאן ס"ס.³⁰ עיי"ש במג"א שכתב בהמשך דבריו לחלק, בין ציור שצד האיסור שכיח מאד כספק דרוסה שבזה לא עבדינן ס"ס, לבין ציור שגם המיעוט שכיח קצת דבזה עבדינן ס"ס.³¹ וכבר הובאה ראיה זו במג"א [סי' תסז הנ"ל] בשם הב"י [אה"ע סי' ו] וכן בט"ז הנ"ל [סי' קצ].

32. תוספת עיון

הסד"ט מביא ראיות לדבריו מכמה ציורים בגמ' שאמרו בהם סמוך מיעוטא למחצה והחשיבו זאת לרוב, וכגון ביבמות [דף קיט.] באשה שאין לבעלה אחים והלכה חמותה למדינת הים, דאין חוששין שמא נולד לבעלה אח [ותהא זקוקה ליבום אם מת בעלה], דאף שרוב נשים מתעברות ויולדות מ"מ יש מחצה נקבות ומיעוט מפילות והו' הזכרים מיעוטא. [ועוד הביא הסד"ט ב' ראיות מעין אלן]. ולכאורה יש לחלק דהתם לאו מדין ס"ס אתינא עלה אלא מדין רוב, דאכן בעולם יש מחצה זכרים ומחצה נקבות וכן יש מיעוט מפילות, משא"כ בדיון ס"ס שאין כאן רוב ממש אלא רוב צדדים, בזה סובר הש"ך דספק שאינו שקול אין מחשבין בו את צדדי המיעוט כלל. [ובספר בדי השולחן ציין להחזות דעת (בית הספק ס"ק יא) שכתב כעין סברא זו, דגם במקרה שאין זה רוב ממש, מ"מ אם צדדי הספק רגילים ומצויים בעולם אפשר להחשיב זאת כמחצה על מחצה ולצרף לזה את המיעוט, אך ספק במאורע חד פעמי לא שייך לקרותו מחצה על מחצה ולא עבדינן מיניה רוב].

קנין הלכה

ס"ק לד

ספק חסרון ידיעה

עיי' לעיל [סי' צח ס"ג] שכתבנו בזה, ונרחיב כאן בפרטים נוספים:

המקור בראשונים לסברא זו שספק חסרון ידיעה אינו בגדר ספק הוא במרדכי [ע"ז סי' תתנר], לגבי אדם שאינו יודע לשער אם יש שישים בחיתר כנגד האיסור. וכתב המרדכי מסברא שאין זה בגדר ספק כיון שדעת שומים אינה בגדר ספק. גם הרשב"א בתורת הבית כתב יסוד זה לענין ספק אם יש שישים, והרשב"א למד זאת מהגמ' [חולין דף צו:] גבי כחל דמשערין בכולו ולא במאי דנפיק מיניה, דמנא ידעינן.³³

ספק חסרון ידיעה לכל העולם

הפוסקים נחלקו בספק חסרון ידיעה אשר בזמננו אין כל העולם יודעים לבררו, אי חשיב ספק או דאכתי אינו בגדר ספק: א. הט"ז [סי' צח ס"ק ו] נקט שבאופן זה ה"ז בגדר ספק, וראייתו מתוס' [חולין דף יא ד"ה אתיא] שכתבו לגבי גבינות שנעשו מבחמה ואחרי השחיטה נמצא בה סירכא ויש לחוש שהחלב הוא חלב טריפה ואסור מן התורה, דיש להתיר הגבינות מוחמת ס"ם:

(א) אולי באו הסירכות אחרי החליבה של החלב ממנו נעשו הגבינות האלו. (ב) יש סירכות שיש להן בדיקה בנפיה ובפושרים רק אנו מחמירין, לכך הו' סירכות אלו בגדר ספק, וכ"כ הרא"ש וכך פסקו הטוש"ע [סי' פא ס"ב]. גם הסדרי טהרה [סי' קצ ס"ק צח ד"ה ואע"ג] נקט כן, דספק לכל העולם הו' ספק.

ב. הש"ך [נקח"כ על הט"ז סי' צח סק"ו הנ"ל] כתב שכל דבריו דחוקים, ומשמע שסובר שבכל גווי לא חשיב ספק.³⁴ גם הבית שמואל [אה"ע סי' קנה ס"ק לד] [לענין בדיקת קטנה אם הגדילה ואינה יכולה למאן, דאמרינן שגם גומות הו' סימן גדלות אף כשאין שערות, ואין אנו בקיאים לבדוק אחרי זה] כתב שחסרון ידיעה לכל העולם הו' בגדר חסרון ידיעה ולא הו' ספק. וכך הביא גם רע"א [בהגהות לשו"ע יו"ד סי' קצ סעי' מו] בשם ספר תפארת למשה [בענין בדיקה אם כתם היה לפני הכיבוס או אחריו].

להלכה: כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לד] להקל בזה במקום הפסד מרובה.

ביאורים והערות

33. ומבואר לכאורה ברשב"א שלא חילק בין ספק חסרון ידיעה לכל העולם לבין ספק חסרון ידיעה לאדם פרטי. והר"ן [דף לה: מדפי הרי"ף] כתב טעם אחר בהא דהחמירו בכחל, דאי אזלינן לקולא [לשער במאי דנפיק מיניה] יהיו כל האיסורין בספק, וכל אחד ואחד יבוא לשער במה שנראה בעיניו, ולפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהם, אבל במה שבא באקראי בעלמא כגון תבשיל שנשפך בזה יש להקל, והובאו דברי הר"ן בב"י [סי' צח] ובש"ך שם [ס"ק ט].

34. ועיי"ש בש"ך שכתב שאין להביא ראייה מדברי התוס' [חולין דף יא:] שהביא הט"ז, משום דהתם מדינא כשר דהא אפשר לבדוק בפושרין ובנפיה, אלא דמחמירין ואמרינן דלא בקיאים אנו בבדיקה הלכך ודאי ספק מעליא הוא. וצ"ע דהא בסי' נה [סק"ג] כתב הש"ך שהיות ואין אנו בקיאים באיעכול ניביה לא עבדינן מיניה ס"ס, ולמה לענין סירכות נקט דהו' שפיר ס"ס. וי"ל דלענין סירכות לא מיירי בשלא כסדרן, דלא לו לא מהניא בדיקה כמבואר בגמ' [דף מו:] אלא מיירי בסירכות כסדרן שמבואר בגמ' דכשר, אלא שאנו מחמירין להצריך בדיקה ומוסיפין להחמיר שאיננו בקיאים בבדיקה ולכן מטריפין חלק מהסירכות, ובכנה"ג נקט הש"ך דהו' ספק מעליא, ורק רבנן תיקנו שלא לבדוק, אך לענין שאר בירורים בטריפות כגון אי איעכול ניביה, בזה הו' חסרון ידיעה ולא הו' ספק כלל אף שהוא לכל העולם.

קנין הלכה

וכתב הפמ"ג דנמצא שיש בזה ג' דרגות:

- א [א] ספק חסרון ידיעה לאדם פרטי לא הוי ספק לכו"ע.
 ב [ב] ספק חסרון ידיעה לכל העולם נחלקו בו הפוסקים, ויש להקל במקום הפ"מ.
 ג [ג] ספק כללי, כגון כחל שאיננו יודעים כמה נפיק מיניה [וה"ה שאר חתיכות שאיננו יודעים כמה בלעו], וכן ספק כמה בלעה קדירה אין זה ספק כלל [אי משום שגם חסרון ידיעה לכל העולם לא הוי ספק ובהרשב"א, אי משום מענת הר"ן שכל אחד יבוא לשער לפי אומד דעתו ולכן השוו חכמים דבריהן].

ספק חסרון ידיעה שנאבד

- לגבי ספק חסרון ידיעה שנאבד [ועכשיו לא שייך לבדוק או לשער] יש להבחין בין שני מקרים:
 א. אם הוא ספק לחכם אחד, ויתכן שחכם אחר יוכל לבדוק, וכגון שכשאינו יכול לשער אם יש שישים בתבשיל כנגד חתיכת איסור שנפלה לתוכו, בזה אמרין דכאשר נשפך התבשיל הוי ספק מעליא, שהרי קודם שאבד לא היה זה בגדר ספק ולא הכרענו לאיסור, דאפשר שיתברר הספק.
 ב. אם הוא ספק חסרון ידיעה לכל העולם:
 א [א] כתב רע"א [הגהת שו"ע יו"ד סי' קצ סעיף מו] בשם התפארת למשה והלבושי שרד [פתיחה לטריפות העצמות ס"ק לה] דכיון שפסקנו לחומרא קודם שאבד, אין לנו להקל עתה כשאבד, [והיינו להסוברים שספק חסרון ידיעה לכל העולם לא הוי ספק], ואף כשלא נודע הספק עד אחר שאבד כתב הלבו"ש לאסור.
 ב [ב] בספר בדי השולחן הביא שהפמ"ג [מ"ז סי' עד] התיר בזה, ושכן כתב הדעת תורה [סי' נג קו"א אות קפח] בשם תשובת רע"א בכת"י.³⁵

ספיקות בדיון [שאינם ספק במציאות]

- כתבו הב"ש [אה"ע סי' קנה ס"ק לב] והפר"ח [סי' ל ס"ק ה] דדבר שנסתפק בו בגמרא ולא הכריעו, לא חשיב ספק לומר בו ספיקא דרבנן לקולא או ס"ס לקולא, דגם זה הוי כספק חסרון ידיעה.
 וכל שכן דבר שנסתפק בו הראשונים או דבר שנסתפק בו המורה הוראה שבאה שאלה לפניו, אין זה בגדר ספק.³⁶

ביאורים והערות

35. תוספת עיון

גדר ספק חסרון ידיעה

- מלשון המרדכי שספק חסרון ידיעה דעת שוטים הוא, משמע שמן התורה אין זה בגדר ספק.
 והנה הש"ך [סי' נה ס"ק ג] כתב שספק חסרון ידיעה לא חשיב ספק גם לענין דיני ס"ס ולא רק לענין ספיקא דרבנן לקולא, [ולכן לא היקל הש"ך בספק נשמטה הירך מחיים לצרף לקולא ספק נוסף אם איננו ניכיה].
 והוסיף דזה לא כשו"ת משאת בנימין [סי' נ] שכתב להקל בס"ס ולמד דבריו מהאו"ה, ופירש המ"ב הטעם משום שספק חסרון ידיעה הוי שפיר ספק מהתורה ורק מדרבנן החמירו שלא ייחשב ספק, ולכן לענין ס"ס י"ל דלא החמירו.
 ועיין בבדי השולחן שהעיר שמדברי המ"ב משמע שכתב דבריו רק לענין מקרים שכתבו הפוסקים בהלכות טריפות שאין אנו בקיין בבדיקה, ועל זה כתב המ"ב שאין זו אלא חומרא דרבנן, ולכן מן הדין חשבינן ליה כספק, משא"כ לגבי שאר ציורים של ספק חסרון ידיעה י"ל שמודה המ"ב דמן התורה אין כאן ספק, אך בלשון הש"ך לא משמע שחילק בזה.
 36. ולענין דבר שנשאר בגמ' בתיקו הביא התוה"ש [מחודשים שלו ס"ק ט] שיש אומרים דגם זה כשאר ספק שבגמ' דהוי כחסרון ידיעה בעלמא, ויש אומרים דכיון שסיימו בגמ' בתיקו ה"ז נחשב כספק חסרון ידיעה לכל העולם. וכתב הפמ"ג [ש"ד מחודשים שלו ס"ק ד] להקל בזה בתיקו בספק דרבנן. ובסי' נט [מ"ז ס"ק א] כתב הפמ"ג להקל במקום הפ"מ לענין ס"ס.

קנין הלכה

אך דבר שנחלקו בו ראשונים או אחרונים והמחלוקת שקולה, ששוין הן בחכמה ובמנין, הוי בגדר ספק ולא חסרון ידיעה, כיון שכל ידיעה אמרה דעתה בבירור ואנו מסופקים כמאן הילכתא.³⁷

ספק ספיקא שאפשר לבררו

בענין ספק ספיקא שאפשר לבררו ויתכן שימצא איסור, נחלקו הראשונים והפוסקים:

- א. הרמ"א [סי' קי"ט] כתב שא"צ לברר [לענין עוף שנשמט הגוף ויש ס"ס, ספק נשמט לאחר שחיטה, ואת"ל קודם שחיטה ספק ניקבה הריאה] ומקורו בפסקי מהרא"י [סוף סי' מז].
- וכן הביאו התורת השלמים [ס"ק מו] והגר"א [ס"ק לח] מתוס' [ע"ז דף לח: ד"ה אי] ומהרא"ש [שם סי' לה], שהקשו דמה בכך שסתם כלי עכו"ם אינן בני יומן מ"מ נמעימה קפילא, ותירצו דכיון שיש ס"ס לקולא לא הטריחוהו חכמים. עוד הביאו הש"ך והגר"א שם מדברי הסה"ת והסמ"ג באשה שראתה ג"פ מחמת תשמיש ונאסרה לבעלה, דשרינן לה להנשא לבעל שני מחמת ס"ס, ספק אולי הדם בא מן הצדדים, ואת"ל מן המקור אולי בבעל שני לא תראה, ולא חייבוהו לבדוק בשפופרת אולי יתברר שהדם מן המקור, ומבואר שאפשר לסמוך על ס"ס אף באפשר לברר איסורו.³⁸
- ב. הש"ך הביא מדברי הרשב"א [חולין דף נג. ד"ה כי פליגי] שאין סומכין על ס"ס כשאפשר לבררו, עיי"ש שהקשה דבספק דרוסה יש ס"ס, אולי לא דרם הארי בהמה זו, ואת"ל דרסה אולי שלא כנגד החלל. ותירץ דשם י"ל דלא שרינן ס"ס אלא היכא דא"א למיקם על בוריו וכו', וסיים הרשב"א דכן הדין נותן.³⁹ [גם בדף מו: כתב הרשב"א שלא סמכו על ס"ס בענין סירכות הריאה משום שאפשר לברר בנפיהה ובפושריין].

וכתב הש"ך לדינא דנראה דהיכא שהכתמה לפנינו ואין הפסד בדבר וגם אין טורח, יש לבדוק.

דרגת הטורח שהצריך הש"ך לברר

בענין מש"כ הש"ך שאם אין טורח בדבר צריך לברר, יש לעיין כמה צריך לטרוח בזה. ויש ללמוד מהראיות שהביא שבדיקת בהמה כנגד כל החלל [שמה נדרסה] וכן בדיקת אשה בשפופרת לא חשיבי טורח מרובה, ובדרגת טורח כזו צריך לברר.

ומאידך כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לה] שבמקרה שאפשר לברר בקל כגון ע"י שאלה מסתבר שגם הרמ"א יצריך לשאול, וכעין מה שמצינו בגמ' [פסחים דף ד.] שנסתפקו במשכיר בית לחבירו בארבעה עשר בניסן אם חזקתו בדוק, והקשו ע"ז בגמ' דלמאי נפק"מ בספק זה, לישאליה, ולא סמכו על חזקה שבדקו במקום שאפשר לברר בקל. וכן פסק הרמ"א [סי' א ס"א] דאם אדם שחט ואיננו מכירים אותו, דמן הדין אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין, מ"מ אם הוא לפנינו צריך לבדוק אם הוא מומחה.

ביאורים והערות

37. ולענין ס"ס בפלוגתא דרבוותא כאשר שני הספיקות הן בפלוגתא ולא במציאות הביא התוה"ש מחלוקת ודעתו נוטה להקל, ורע"א [שו"ת סי' לז] לא ניח"ל להקל בזה אלא אם יש עוד צד קולא.
38. ראה להלן מה שהבאנו בשם הנוב"י והחוות דעת ורע"א שכתבו שאם א"א לברר ב' הספיקות ולהחליט הדבר לאיסור ודאי אין זה בגדר דאפשר לברר, ולשיטתם אין ראיה מהסה"ת והסמ"ג בענין רמ"ת.
39. התוה"ש [ס"ק מו] וכן הבית מאיר ציינו לדברי הרשב"א [תורת הבית בית ב' שער ג דף מו:]: שתירץ תירוץ אחר בהא דלא הקלו באדם שנכנס לעדר מדין ס"ס, [ונדחק הרשב"א לומר שכל הבהמות בכלל הספק דאפשר שכולן נדרסו, ולכן אין ס"ס לומר שמה בהמה זו לא נדרסה], ומכאן שלהלכה לא ס"ל להרשב"א שצריך לברר.

קנין הלכה

אפשר לברר רק ספק אחד

במקרה שאפשר לברר רק ספק אחד [ואם יתברר ספק זה לאיסור ישאר רק ספק אחד ויהא דינו כספיקא דאורייתא ולחומרא] כתב הנוב"י [סי' מג ד"ה ואומר אני] שאין זה בגדר אפשר לברר וא"צ לברר ספק אחד, וכך כתבו גם החוות דעת [קיצור כללי ס"ם אות לה] ורע"א [שו"ת סי' עז].

[אמנם מהש"ך והגר"א שלמדו מדברי הסה"ת והסמ"ג בענין בדיקת שפופרת שא"צ לברר, מוכח דלא נחתי לחילוק זה ומחייבי לברר גם באופן זה].

ספק דרבנן שאפשר לבררו

כתב הפמ"ג [מחודשים ס"ק ו] וכע"ז התורת השלמים [מחודשים דידה ס"ק יג] דאם אפשר לברר בקל אין סומכין על סד"ר לקולא, אך א"צ לברר ע"י טורה, 40

ס"ק לו

הש"ך האריך לומר שאין לחדש ספק ספיקא מעצמנו, ומה שלא הובא בגמ' ובפוסקים יש להחמיר בו. וציין הש"ך למדרכי [יבמות סכ"א] שהביא תשובת ר"ב שאין להקל בס"ם כיון שמצינו מקרים בגמ' שלא הקלו בס"ם, והחוות דעת העתיק דברי הש"ך. אמנם התורת השלמים [ס"ק מט] ציין לתשובת מהרי"ט [סי' ב] שכתב שחכם שהגיע להוראה רשאי להורות גם בדיני ספק ספיקא, אך רק ידקדק היטב בעומק וברוחב הענין עד שיוציא הדין לאמיתו. 41

ביאורים והערות

40. הפוסקים ציינו לדין המבואר בשו"ע או"ח סי' קס [סי"א] דספק נטל דידי ספק לא נטל ספיקו לקולא, ומ"מ יש אומרים שאם יש לו מים אחרים יחזור ויטול כיון שאפשר לו לצאת בקל מן הספק. וציין הגר"א לגמ' [ע"ז דף לז:]: שגם לענין ס"ט ברה"ר שספיקו להקל מ"מ אם אפשר לו בקל לטבול יעשה כן. וכעין זה כתב הרא"ש [פ"ק בכורות סי' י] לענין דיני ס"ס שאם היו שתי בהמות מבכורות וילדו שני זכרים ונקיבה, באופן שיש לפנינו פטר חמור אחד בודאי ולגבי השני יש ס"ס לקולא, ספק נולדו שני הזכרים מבהמה אחת ואין כאן שני פטרי חמורים ואת"ל נולד כל אחד מבהמה אחרת אולי הנקיבה נולדה לפניו, ומ"מ כיון שאפשר לתקן הדבר בקל ע"י שיפריש שה לפדיון פטר חמור וישאירנו בידו יעשה כך.

41. תוספת עיון

עשיית ס"ס וספק דרבנן לכתחילה

כתב הרמב"ם [פ"ו עירובין הי"ג] שאם עירב עירובי תחומין בזמן בין השמשות העירוב חל, ומ"מ אין עושין כן לכתחילה אלא צריך לערב מבעוד יום. וכתב המ"מ טעמו של הרמב"ם, דנהי דספיקא דרבנן לקולא מ"מ אין לו לבא לבית הספק שיהא תחילת העירוב בספק. וכן כתב הרא"ם [ביאורו לסמ"ג הלכות מגילה] דלכתחילה אין לעשות ספיקא דרבנן וכן אין לעשות לכתחילה ס"ס דאורייתא, [והביאו הפר"ח [כללי ס"ס אות ד] ונחלק עליו כדלהלן]. ועיין פמ"ג [כללי ס"ס המחודשים ס"ק ז] שכתב דאין לעשות בידיים ספיקא דרבנן, משום דהוי כמבטל איסור לכתחילה.

וכן כתב המג"א [סי' י ס"ק יא] בענין בגד שחציו פתוח וחציו סתום דהוי ספק אם חייב בציצית, וכתב השו"ע שאין יוצאין בבגד זה בשבת משום דיש בזה ספק איסור, דלהך צד שהבגד פטור מציצית חשיבי הציציות משאוי. וכתב המג"א דנראה שאף לכרמלית אין יוצאין בו, דאסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה.

אמנם הא"ר כתב על דברי המג"א האלו די"ל דבמקום הספק לא גזרו רבנן כלל איסור וא"כ שרי אף לכתחילה.

גם הפר"ח [כללי ס"ס ס"ק ד] כתב דשרי לכתחילה, וציין לדברי הרשב"א [שו"ת סי' תצז], ובספר נהר שלום ה"י ציצית [סי' י] הביא את דברי הפר"ח ופסק כדבריו. והאחרונים ציינו לדברי תוס' [מנחות דף סו. ד"ה זכר] והרא"ש [פסחים פרק י סי' ב] שכתבו שמותר לספור ספירת העומר בזמן שהוא ספק חשיכה דספיקא דרבנן לקולא. [אמנם הר"ן בפסחים (דף כח. בדפי הרי"ף ד"ה ומיחייבין) כתב על דברי התוס' והרא"ש הג"ל דאין זה נכון להכניס עצמו בספק לכתחילה, ומטעם זה כתב השו"ע (או"ח סי' תפט ס"ב) שהמדקקים אינם סופרים

קנין הלכה

סעיף י

מקור הדין הוא בשו"ת הרא"ש [כלל כ סי' יז הובא בב"י], ונתבארו בו שני טעמים להיתר הכבשים: [א] כיון שלא ברור לנו שמעורבת טריפה בין הכבשים הכשרים יש להעמידם על חזקת כשרות, וכמו שאמר רב הונא בחמה בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה, וכ"ש הכא שיש להעמיד את הבודק בחזקת צדיק שלא יצאה תקלה מתחת ידו. [ב] כיון שהבודק העיד שידע מהטריפות הזו ולא נתערבו הכבשים, אמרינן בזה דע"א נאמן באיסורין כיון שלא אתחזק איסורא.

סימן קיא

סעיף א

גמ' יבמות דף פב ע"א וסבר ר' יוחנן וכו' עד ע"ב ואיבעית אימא שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר.

מקור הדינים של סעיפים א-ד הוא בסוגיא דיבמות לענין שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי סאים וכו'. יסוד ההיתר המבואר בסעיפים אלו הוא שבאיסור דרבנן תלינן ואמרינן שאני אומר, שלא לאסור את קדירת החולין.

בסעיף א יש שלושה ציורים חלוקים.

- א. שתי קדירות [אחת איסור ואחת היתר] ושתי חתיכות.
- ב. קדירה אחת [של היתר] ושתי חתיכות.
- ג. שתי קדירות וחתיכה אחת [של איסור].

וכתבו הפוסקים שהציור הראשון חמור יותר מהאחרים משום שהיתה בו בודאי נפילה של חתיכת האיסור [אלא שאין יודעים להיכן נפלה], וגם ידוע שנפלה חתיכה לקדירת ההיתר, וזו ריעותא נוספת.

ובציור השני [קדירה אחת ושתי חתיכות] לא היתה בודאי נפילה של האיסור, שהרי היתה רק נפילה אחת ואנו מסופקים אולי חתיכת ההיתר נפלה, ומאידך יש ריעותא שידוע שנפלה חתיכה לקדירת ההיתר.

והציור השלישי [ב' קדירות וחתיכה אחת של איסור] הוי איכא מציור ב, שהיתה בו בודאי נפילה של איסור, אך מאידך לא ברור אם היתה הנפילה לקדירת ההיתר, דאפשר שלא נפל כלום לקדירה זו.

ונחלקו המ"ז והש"ך איזה ציור חמור יותר, המ"ז [ס"ק א] נקט שציור ב יותר חמור מציור ג וההיתר בו יותר מחודש, משום שידוע שהיתה נפילה לתוך קדירת ההיתר, [ולכן נתקשה המ"ז בלשון השו"ע בסוף הסעיף שכתב דגם בזה תולין להקל, ועיי"ש מה שהאריך לבאר]. והש"ך [ס"ק ו] כתב שציור ב קיל מפי מציור ג, שבעיור ב [קדירה אחת וב' חתיכות] אין זה בודאי שהיתה נפילה של איסור, משא"כ בציור ג' [ב' קדירות וחתיכה אחת של איסור] היתה נפילה של איסור.

ומ"מ לכל הדעות נקטינן להקל בכל ג' הציורים.

ביאורים והערות

ספירת העומר עד שיחשיך, וציין הגר"א לדברי הר"ן האלו]. ועיין משנ"ב [סי' י ס"ק יד] שהביא שהאחרונים נחלקו על דברי המג"א הנ"ל, וציין גם לדברי הנה"ש הנ"ל שנקט כהפר"ח. [וכן ציין לדברי הארצות החיים שהיקל בזה, אמנם הארצה"ח צירף כמה סברות נוספות להקל בזה].

אמנם כבר כתב התורת השלמים [כללי ס"ס סי"ג] דבמקום שאין טורח ראוי שלא לסמוך על ספיקא דרבנן לקולא, ועפי"ז כתב בספר בדי השולחן [ד"ה בכל] דכ"ש שאין לו להכניס עצמו לספיקא דרבנן במקום שאפשר להחמיר בלי טורח.

קנין הלכה

מעם ההיתר

עיי' ט"ז [סוף ס"ק א] שכתב דהמעם של התלייה "שאני אומר" חולין לתוך חולין נפלו גורם קולא יותר מאשר שאר ספיקא דרבנן, דבעלמא אם יש איסור דאורייתא שנתגלגל לדרבנן אין מקילין לומר בו ספיקא דרבנן לקולא [ומבואר לעיל ס' קי בכללי ס"ס ס"ק יא, וכפי שכתב הט"ז עצמו בס' סו ס"ק ה], אך בנידון דידן [דס' קיא] מקילין גם כשנפל איסור דאורייתא ונתבטל ברוב מן התורה ונשאר איסור דרבנן, משום שכח ההיתר הוא מחמת "שאני אומר", ומ"מ פשוט בגמ' ובפוסקים דאין מקילין לתלות ולומר שאני אומר אלא בדרבנן.⁴²

והש"ך [ס"ק א] כתב בפשיטות, דמעם ההיתר בסעיף זה הוא מדין ספיקא דרבנן לקולא, ולא כתב ד"שאני אומר" הוי כח נוסף של היתר.⁴³

ונבאר עתה פרטי דינים בשלשה הציוורים שבסעיף א:

א. ב' קדירות וב' חתיכות תלינן לומר שהיתר לתוך היתר נפל.

ועיי' ש"ך [ס"ק ד] שמבואר שבציור הזה מקילין אף באופן ששתי החתיכות היו מעורבות קודם הנפילה, ולא אמרינן דכיון שבתערובת של חד בחד דיינינן כל חד כגופו של איסור, [אף באיסור דרבנן וכמבואר לעיל בכללי ס"ס ס"ק כד], א"כ ניהוי כאילו נפל ודאי איסור לקדירה, אלא תלינן לומר דאיסור לתוך איסור נפל.⁴⁴

כתב הפמ"ג [מ"ז סוס"ק א] שאם היו ב' קדירות וב' חתיכות ונפלה רק חתיכה אחת ואין ידוע איזו, וגם אין ידוע אם נפלה לקדירת ההיתר או לקדירת האיסור, ה"ז מותר אף בדאורייתא, דיש כאן ס"ס, אולי לא נפלה כלל החתיכה האסורה, ואת"ל דנפלה אולי לא נפלה לקדירת ההיתר רק לקדירת האיסור, וסיים בצ"ע.

ב. קדירה אחת ושתי חתיכות, תלינן לומר דשל היתר נפלה.

ונחלקו הפוסקים באיזה אופן נאמר היתר זה:

א [הש"ך [ס"ק ד] כתב דמיידי דוקא באופן שהחתיכות לא נתערבו קודם הנפילה והיה ידוע איזו אסורה ואיזו מותרת, ורק כשנפלה חתיכה אחת נולד לנו הספק שאין אנו יודעים איזו נפלה. והמעם משום שבאופן שנתערבו החתיכות ואתחזק בהן איסור דיינינן כל חד וחד כגופו של איסור.

ביאורים והערות

42. ועיי' לעיל [ס' קי בכללי ס"ס ס"ק יט] שהש"ך כתב דספיקות אלו [של ס' קיא] קילי טפי משאר ספיקות דרבנן, משום שלגבי קדירות ההיתר שאנו דנים אם לאוסרה אין זה ברור כלל שנכנס לתוכה איסור. [ועיי' מה שהובא שם בביאור הדברים, וגם הבאנו שם טעם נוסף מהתורת השלמים דמקילים אף ששורש האיסור בדאורייתא].

43. ועיי' פמ"ג [ש"ד ס"ק א] שכתב דכיון שכתב הש"ך דמעם ההיתר הוא מדין ספיקא דרבנן לקולא אין להקל בדבר שיש לו מתירין, שבזה אין אומרים סד"ר לקולא. ולהלן [ס"ק ב] כתב הפמ"ג דאם ננקוט דסברת שאני אומר מקילה יותר מבשאר ספק דרבנן [ולכן הקילו בגבינת גויים, אפילו שהש"ך בכללי ס"ס החמיר בספק גבינה של גויים], א"כ אולי גם בדשיל"מ יש להתיר.

44. וכתב הפמ"ג הטעם משום דסו"ס יש כאן רק חתיכה אחת של איסור. ולכאורה ביאור דבריו דמה שנקטינן דהתערובת של חד בחד נחשב כל אחד כגופו של איסור הוא רק עד כמה שאנו דנים רק על חתיכה אחת, כגון בציור ב של הסעיף שנפלה מהתערובת חתיכה אחת לתוך הקדירה, שבזה דעת הש"ך [ס"ק ד] דאסור, ואין מקילין לתלות שהיתר נפל, משום שדיינינן לה כאיסור ודאי, אבל בציור א ששתי החתיכות נפלו לא שייך לומר ששתיהן אסורות בודאי, דעל כרחינו אחת מהן מותרת ולכן ה"ז חוזר להיות כשאר ספק דאמרינן שאני אומר היתר לתוך היתר נפל.

קנין הלכה

ב] הפרי חדש [ס"ק ג] כתב דאף באופן שנתערבו החתיכות מ"מ שרי.45 גם הכרתי ופלתי [ס"ק ב] כתב להתיר אף בנתערבו.46 47

האיסור דרבנן האמור באן

בגמ' [יבמות דף פב.] מבואר דלמ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן אמרינן בזה שאני אומר ותלינן לקולא. ובמס' פסחים [דף מד.] מבואר דאף בתרומה דאורייתא תלינן לקולא אם נפלה לקופה שיש בה ביטול ברוב מן התורה, ורק מדרבנן אינו בטל ברוב. ברשב"א [תורת הבית הקצר ריש בית ד] נקט דתלינן לקולא גם בשמנו של גיד [אף שנקט דחשיב איסור שיש לו עיקר מן התורה]. ובתורת הבית הארוך [בית ד שער א דף יז:] כתב בשם הרמב"ם דאף בזמן שתרומה דאורייתא מ"מ תרומת שאר מינים שהם מדרבנן מקילין בהם [ומפורש הוא בגמ' פסחים דף מד. הנח לתרומת תבלין דרבנן].48 וכתב הש"ך [ס"ק ה] דה"ה בישולי גויים וגבינת גויים תלינן בהו לקולא, [ש"ך ס"ק ה]. כתב הש"ך דה"ה בשתי חתיכות וקדירה אחת [ציור ב] מותר [כשנפל איסור דרבנן] אפילו אין חד בחד. וכתב הפמ"ג שהכוונה בחתיכות אלו שהאיסור רבה על ההיתר ואפ"ה התירו מדין סד"ר לקולא, ומתבאר נידון זה להדיא בש"ך להלן [ס"ק ו].

באיסור משהו

כתב הש"ך [ס"ק ג] שהד"מ [ס"ק א] הביא דברי הנ"י ביבמות [דף כו. ד"ה ואיבע"א] שדן לומר שבאיסורי משהו לא אמרינן שאני אומר בפחות מרוב. וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק ג] דלא נתכוין הנ"י להחמיר אלא באיסור משהו ולא בחתיכה הראויה להתכבד וכיו"ב, שהאיסור מצד עצמו אינו חמור ורק משום חשיבות החתיכה אין ביטול מדרבנן.

ביאורים והערות

45. וכתב הפר"ח דהטעם להיתר הוא משום שאין נפק"מ בין נתערבו החתיכות ללא נתערבו, דבכל גווי הו"ל איקבע איסורא, וכמבואר בכריתות [דף יז:] דאם אשתו ואחותו עמו בבית ובא על אחת מהן חייב אשם תלוי אף למאן דבעי חתיכה אחת משתי חתיכות. ועוד הוסיף הפר"ח שכבר כתב בכללי ס"ס דספק דרבנן לקולא אף באיתחזק איסורא. 46. והביא הכו"פ משנה מפורשת במסכת תרומות [פ"ז מ"ה] שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ואינו יודע איזו, ונפלה אחת מהן לתוך חולין אינה מדמעט. ומפורש שאף בנתערבו שרי, וכן הביא הפר"ח [כללי ס"ס אות טו]. וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק ג] דצ"ל דתרומה קילא משאר דבר חשוב שאינו בטל, דבתרומה הקילו אף בנתערבו. ובספר שער המלך [פ"י מקואות] כתב דאף בנתערבו תלינן לקולא משום חזקת היתר של הקדירה. ועיין חזו"א [יו"ד סי' לח ס"ק ה] מה שכתב בזה.

47. תוספת עיון

עיין חוות דעת [ס"ק ג] שנסתפק בציור הב' שבמשנה [קדירה אחת וב' חתיכות] שנפלה חתיכה לקדירת ההיתר דתלינן לקולא, דאפשר שהיתר זה הוא דוקא כשהחתיכה שנפלה לקדירה אינה ניכרת, דאם החתיכה ניכרת הרי היא עומדת באיסורה, דמעשה אנו מסופקים אם היא החתיכה המותרת או שהחתיכה שלא נפלה היא המותרת, והו"ל ספיקא דחד בחד, והרי היא אסורה ואיך נתיר את הפליטה שנבלעה בקדירה. ובציור א של המשנה בב' קדירות וב' חתיכות לא נסתפק החו"ד, והטעם משום שאף אם שתי החתיכות ניכרות בקדירות אליהן נפלו, מ"מ החתיכה שנפלה לקדירת האיסור כמאן דליתא בעולם ולכן אין כאן תערובת חד בחד ואמרינן סד"ר לקולא. ועיין יד יהודה [ס"ק יג] שכתב דבציור שהאיסור הוא מן התורה אלא שהתבטל שבקדירה מבטלו מן התורה, בזה פשוט שאם החתיכה ניכרת אוסרין גם את הקדירה, דכיון שהחתיכה אסורה מחמת ספיקא דאורייתא ממילא גם פליטתה אוסרת את התבטיל. 48. כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק ד] שאם היו ב' קדירות חלב, באחת חלב מותר ובאחת חלב אסור, ונפלה חתיכת בשר לאחת מהן ונכבשה בה כד שעות, תלינן שנפלה לקדירת החלב האסור, והחלב המותר נשאר בהיתרו, משום דכבוש בבשר בחלב אינו אוסר אלא מדרבנן, אך כתב שאסור להרתיח את החלב המותר, דכשירתיחנו הו"ל בשר בחלב דאורייתא, ובדאורייתא לא תלינן לקולא, ואף שכבר התרנו את החלב כשהיה הנידון בדרבנן, מ"מ יחזור ויאסר עכשיו מספק דאורייתא.

אמנם כשיש רוב היתר פשוט גם להנ"י דאמרינן שאני אומר.⁴⁹

תלייה בקדירה שאינה אסורה אלא מספק

א] עיין פתחי תשובה [ס"ק ב'] שהביא משו"ת שמן רוקח שהתיר לתלות בקדירה של ספק איסור, והיינו שאם היו ב' קדירות האחת מותרת והאחרת אסורה מספק, ולפניהן חתיכה של איסור דרבנן [או ב' חתיכות שהאחת אסורה מדרבנן] ונפלה חתיכה לאחת הקדירות ואין יודעים להיכן, דתלינן בקדירה שבפועל א"א לאוכלה.

ב] ובשו"ת טוב טעם ודעת [ח"ג סי' רמח הובא בדרכי תשובה ס"ק כב'] כתב לאסור בזה, כשם שלענין תלייה בכתמים קי"ל דאין תולין כתם בכתם כיון שהאיסור הוא רק מחמת ספק.

סעיף ב

גמ' יבמות דף פב: וסבר ר' יוחנן בדרבנן לא בעינן ריבויא וכו' עד ואיבעית אימא שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר.

בגמ' נאמרו שני תירוצים, לפי התירוף הראשון סובר ר' יוחנן שבדרבנן לא בעינן רוב היתר, אך קפדינן שלא יהא רוב איסור, וכמבואר לגבי מקוה בנתן סאה ונטל סאה, [והגמ' דימיתה נידון התלייה בתערובת לנידון התערובת במקוה]. ובתירוף השני אמרו בגמ' שאין לדמות דיני תלייה בתערובת לדיני מקוה, משום דאיכא למימר שאני אומר.

ונחלקו הראשונים בביאור התירוף השני שבגמרא:

- א. הרא"ה [בדק הבית בית ד שער ב דף כב:] כתב שלפי התירוף השני שיש בנידון התערובת תלייה של "שאני אומר" ה"ז מותר אף באופן שהאיסור הוא רוב, דכיון שהוא איסור דרבנן תלינן לקולא.
 - ב. הרשב"א [תורת הבית ובמשמרת הבית שם] חולק על הרא"ה ונקט שגם לפי התירוף השני אין להקל אלא במחצה על מחצה ולא ברוב איסור.
- וכשיטת הרשב"א נקטו הטור והשו"ע להלכה.

בשהרוב איסור

בטור ובשו"ע משמע שבכל ג' הציוורים המובאים בסעיף א דתלינן לקולא, אין להקל אם האיסור רבה על החולין שנפל לתוכם. אמנם הש"ך [ס"ק ו'] נחלק וכתב שברשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער ב דף כג.] מבואר שלא הצריך ריבוי אלא משום

❧ ביאורים והערות ❧

49. תוספת עיון

תלייה שאני אומר מהניא לגבי חתיכה שלא נפלה

במקרה שהיו ב' חתיכות האחת מותרת והאחת אסורה מדרבנן, ולפניהן קדירה של איסור, ונפלה אחת החתיכות לקדירת האיסור, האם תלינן דאיסור לתוך איסור נפל וממילא החתיכה הנשארת תהא מותרת, יש בזה אופנים חלוקים:

א] במקרה שהחתיכות היו מעורבות מתחילה והיו אסורות כתערובות חד בחד, נקטו הפמ"ג [ש"ד ס"ק ז'] והחוות דעת [סוף ס"ק י'] והיד יהודה [ס"ק ג'] דאין להתיר את החתיכה הנשארת מאחר שכבר היתה אסורה ואין נפילת חתיכה אחרת מתירתה, [ודלא כהפ"ח (ס"ק ה) שהתיר], וע"ע כפר"ח [בכללי ס"ס הקצרים ס"ק לד'] שכתב דאיסור דרבנן שנתערב חד בחד תאסר, אם אח"כ אבדה חתיכה אחת שרינן האחרת מספק דרבנן לקולא אף אם אבדה באופן שאפשר לה להמצא, דמ"מ כעת היא אבודה ואין דנים עליה.

ב] אם לא היו מעורבות תחילה והספק נוצר רק בזמן הנפילה לקדירת האיסור, עיין חוות דעת [חידושים ס"ק ג'] שאסר גם בזה, והפמ"ג [ש"ד ס"ק ז'] הניח דין זה בצ"ע, והיד יהודה [ס"ק ג'] כתב בפשיטות להתיר בזה דאמרינן ספיקא דרבנן לקולא.

קנין הלכה

שהיתה בודאי נפילה של תרומה, לכן אין אומרים בזה ספיקא דרבנן לקולא.⁵⁰ וא"כ בציור השני של סעיף א [קדירה אחת ושתי חתיכות] שלא היתה נפילה וראית של איסור, לא קיימת הריעותא הנ"ל ותלינן לקולא אף כשהאיסור רוב. עוד ציין לשיטת הרא"ה שהיקל בכל ג' הציורים אף שהתערובת רוב, וכן פסקו הפר"ח [ס"ק ד והחוות דעת [חידושים ס"ק ה] והחכמת אדם [כלל סד סעיף ה].⁵¹

הפוסקים התקשו בציור של ב' קדירות וחתיכה אחת של איסור, היכי משכחת לה שאין אנו יודעים לאיזו קדירה נפלה חתיכת האיסור ואעפ"כ אנו יודעים שהאיסור רבה על ההיתר. ועיין בזה תירוצו הט"ז [ס"ק ב] ותירוצו הרד"שה [ס"ק א] המובא בט"ז, ותירוצו הש"ך [ס"ק ז] ותירוצו בנו של הש"ך [נקה"כ].

סעיף ג

לשון השו"ע שבאיסור תורה "אין תולין לומר לתוך האיסור נפל" קאי על ב' קדירות שאחת מהן איסור [ציורים א' וג'] דלעיל סעיף א], אך ה"ה שבציור הב' של קדירה אחת של היתר וב' חתיכות לפניה ג"כ אין תולין לומר דשל היתר נפלה.⁵²

סעיף ד

מקור הדין שבאיסור תורה שנתבטל מן התורה ואסור מדרבנן תלינן לקולא, הוא הגמ' פסחים [דף מד.] שמבואר גבי איסור שנתערב בהיתר ויש באיסור כוית בכרי אכילת פרס, דאת"ל דבטל מן התורה ורק מדרבנן אסור, א"ש דתלינן לקולא ואמרינן שאני אומר.

ביאורים והערות

50. עיי"ש ברשב"א, ובחידושי הרשב"א [יבמות דף פב. ד"ה בשלמא] שהוסיף לבאר דבאמת מתוך שיש לפנינו שתי קופות, ושתיהן במוקף [סמוכות זו לזו] היה מקום לומר דהוה ככלי אחד שנפלה לתוכו תרומה שאין אומרים בזה סד"ר להקל, אלא שהיות וסו"ס קופות מחולקות הן הקלו חכמים, לר"ל דוקא כשיש רוב היתר [אף בדרבנן] ולריו"ח בחד בחד, והיינו דס"ל דיש כאן קולא יותר מאשר סתם ספק דרבנן לקולא.

51. תוספת עיון

בטעם הא דלא הקלו כשהאיסור הוא רוב, ואמאי לא אמרינן בזה דספיקא דרבנן לקולא, עיין בהערה הקודמת שהבאנו את דברי הרשב"א בחידושו [יבמות דף פב ד"ה בשלמא], דלכן בעינן לתליית דשאני אומר. והא דלא תלינן לומר שאני אומר כשהאיסור מרובה, כתב החוות דעת [ס"ק ב] דהוא משום שסברת שאני אומר באה להקל ולומר שהחתיכה שנפלה אינה אוסרת דבר אחר, ובנידון הקדירות אינה אוסרת את ההיתר שבקדירה, אבל כשהחתיכה שנפלה היא רוב, ההיתר טפל אליה וה"ז כאילו דנים על החתיכה עצמה, ולא אם היא אוסרת את ההיתר שנפל אליה.

ובזה ביאר החו"ד את הגמ' [פסחים דף ט: ב] בשני ציבורים אחד חמץ ואחד מצה ולפניהם שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, ובאו עכברים והכניסו חתיכות משני הציבורים לבתים, ודימתה הגמ' נידון זה לשתי קופות ושתי סאים דאמרינן שאני אומר, והקשו הפר"ח [סעי' ב] והכו"פ [ס"ק ד] דהא אם נכנס חמץ לבית כל הבית הבדוק נאסר וטעון בדיקה וה"ז כאילו האיסור רבה על ההיתר, ותירץ החו"ד דכיון שהנידון אינו על החתיכה שנכנסה לבית אם חמץ היא אם מצה, אלא על הבית אם נאסר מחמת החתיכה ונתחייב שוב בבדיקה, לכן תלינן ואמרינן שהבית לא נאסר, ולא דמי לחתיכות שהן רוב לגבי ההיתר דההיתר טפל ואין הנידון עליו אם נאסר, אלא מה היא החתיכה שנפלה לתוכו.

52. תוספת עיון

בספר בדי השולחן הביא מהפמ"ג [סי' טו ש"ד ס"ק א] שכתב דאם חתיכת האיסור אינה אסורה מדין ודאי רק מחמת ספק, תלינן שפיר להקל משום ס"ס, ספק שמא החתיכה מותרת, ואת"ל דאסורה שמא נפלה לתוך האיסור ולא להיתר. והקשה הבדי השולחן דזה הוי מעין ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת דאסרינן לעיל [סי' קי ס"ט], והניח בצ"ע. [ויש לעיין אם דמי קצת למש"כ הש"ך (כללי ס"ס אות ד ואות ז) דבציור שהספק נולד בתרנגולת ואנו דנים על הביצה (א"נ הספק נולד בחנויות ואנו דנים על החתיכה שפירשה) אמרינן שלגבי הביצה (והחתיכה שפירשה) שני ספיקות הן מענין אחד ובגוף אחד. וה"נ כיון שאנו דנים על ההיתר דבקדירה אם נאסר מחמת הנפילה ולא על החתיכה עצמה, לכן לגבי הו"ב הספיקות מענין אחד ובגוף אחד. וצ"ע.]

קנין הלכה

ועיין לעיל [סעיף א ובהערה] מה שהבאנו מה"ז [ס"ק א] ומהש"ך [כללי ס"ס אות יט] ומהתורת השלמים ליישב מה דקשה למה תלינן בזה לקולא, והרי הוי איסור תורה שנתגלגל לדרבנן.

במקרה שנתערבו החתיכות

עיין לעיל [סעיף א] שהבאנו מחלוקת הפוסקים בציור ב של השו"ע [קדירה אחת וב' חתיכות שאחת מהן אסורה מדרבנן] שדעת הש"ך שאם נתערבו החתיכות ונאסרו [כדין תערובת חד בחד בדרבנן] דאם מעתה נפלה חתיכה אחת לקדירה הרי היא אוסרתה, והפר"ח היקל בזה.

ולענין ב' חתיכות שאחת מהן אסורה מהתורה שנתערבו ונפלה אחת החתיכות לקדירה, הביא הבדי השולחן שרע"א [ריש סי' מט] כתב דאסרינן בזה כיון שכאשר נתערבו נאסרה כל חתיכה מספק דאורייתא ועכשיו שנפלו לקדירה נתגלגל הספק להיות דרבנן, וזה הוי ממש דוגמא של ספק ד"ת שנתגלגל לדרבנן דאסור.

והכרתי ופלתי [ס"ק ב ד"ה אך] כתב שהואיל ואחר שנתערב אינו אסור מהתורה רק מדרבנן, לכן תלינן לקולא דהיתר נפל לתערובת. ועיי"ש בכו"פ שהביא בתחילת דבריו את המשנה [תרומות פ"ז מ"ה] שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ואינו יודע איזו תרומה ואיזו חולין וכו', נפלה אחת מהן לחולין אינה מדמעת. ועיין בר"ש שם דמשמע דאף בתרומה דאורייתא מקילינן לומר שאני אומר לענין דימוע דרבנן.⁵³

מ"ז ס"ק ה

כתב מה"ז דמש"כ בשו"ע דאם נפלה חתיכת איסור לקדירה שאינה מינה בעינן שישים ואז מקילינן לומר שאני אומר, מיירי בחתיכה הראויה להתכבד ולכן גם כשיש שישים ואין החתיכה אוסרת הקדירה בפליטתה, אכתי בעינן מדרבנן תלייה להיתר שלא לאסור שאר החתיכות כתערובת יבש ביבש ואמרינן שהיתר נפלה. ובספר בדי השולחן התקשה היכי משכח"ל תערובת חתיכות הראויות להתכבד במין בשאינו מינו הרי ניכרות הן, ותירץ דצ"ל דמיירי באופן דומה לציור שצייר הש"ך [סי' קט ס"ק ח] והיינו שאין אנו יודעים מאיזה מין הוא האיסור וגם אין אנו יודעים מאילו מינים הן החתיכות של ההיתר שבקדירה.

עוד בדברי הר"ן

מה"ז הביא את לשון הרשב"א בתורת הבית הארוך [בית ד שער ב דף כג:] דבתערובת מין בשאינו מינו אין תולין להקל ולומר דהיתרא נפל אלא כשיש שישים דאז אין טעם כעיקר, ואף שחכמים החמירו להצריך יותר משישים מ"מ תלינן לקולא. ותמה רע"א דהא מה שהצריכו חכמים יותר משישים בתרומה [וכן בערלה וכלאי הכרם] הוא רק במינו ולא באינו מינו. וכתב היד יהודה [ס"ק יא] דיש לצייר בדוחק דמיירי שהוא מין במינו בשמא ולא בטעמא, דכל כה"ג בעינן מן התורה שישים, דטעם כעיקר אוסר מהתורה, וכאשר יש שישים אכתי בעינן מאה לבטל התרומה כיון שהיא מין במינו בשמא, דלענין שיעור מאה ומאתיים ואיסורי משהו, קי"ל דאולינן בתר שמם.

סעיף ה

עיקרו של הסעיף בא לומר שלא נאמר דין תלייה "שאני אומר" שהאיסור נפל לקדירה האחרת אלא כשהקדירה האחרת אינה מתקלקלת מכח נפילת האיסור לתוכה, כגון שבלאו הכי היא אסורה, ובוה תלינן בדרבנן להקל ולהתיר את הקדירה המותרת,

ביאורים והערות

53. והיד יהודה [ס"ק ג] כתב שאין להביא ראיה מדיני דימוע דמצאנו כמה קולות שהקילו חכמים בתרומה, דלא הצריכו מאה אלא בודאי תרומה ולא בספק תרומה.

קנין הלכה

אבל כאשר שתי הקדירות של היתר ועל כרחנו אחת מהן נאסרה, אין סיבה להתיר קדירה זו יותר מאשר את הקדרה האחרת, ואסרינן את שתיהן.

ועיין ש"ך [ס"ק יא] דמטעם זה אין לחלק בין קדירה גדולה לקטנה, ודלא כהאו"ה שתלה את האיסור בגדולה והתיר את הקדירה הקטנה. והפמ"ג הביא שהאו"ה איירי באופן שבשתי הקדירות יש שישים כנגד האיסור, ומן הדין שתיהן מותרות, וע"ז כתב האו"ה שאם בא להחמיר חומרא בעלמא יחמיר על הקטנה.⁵⁴

בשו"ע מובא אופן נוסף של תלייה, דאם יש קדירה שיש בה שישים נגד האיסור תולין את האיסור בה, כיון שהיא אינה מתקלקלת מבח התלייה, והקדירה האחרת שאין בה שישים מותרת כיון שהאיסור דרבנן. מקור הדין הוא בתוספתא תרומות המובאת ברשב"א [תורת הבית בית שער ב] ובב"י, ב"ז ק' וב"ז נ' הריני אומר לתוך של ק' נפלה.⁵⁵

ההיתר של צירוף ב' הקדירות לשישים

הב"ח מקשה למה לא הובא בסעיף זה ההיתר המבואר לקמן [סעיף ז] שבשתי קדירות של היתר השייכות לאדם אחד מצטרפות ב' הקדירות לשיעור שישים לבטל את האיסור.⁵⁶

הב"ח והמהרש"ל [בביאורו לטור] כתבו יסוד מחדש בדין צירוף שתי קדירות לבטל את האיסור, דהיינו דוקא באופן שהיתה נפילה אחת, כגון שהיו שתי קדירות של היתר ולפניהן כזית איסור ונפלה לאחת מהן ואיננו יודעים להיכן נפל, אבל אם היו לפני

ביאורים והערות

54. תוספת עיון

עיינן פמ"ג [ש"ד ס"ק יא] שנסתפק באופן שאחת משתי הקדירות היתר והאחרת אסורה באכילה ולא בהנאה, ונפילת האיסור תאסור גם בהנאה, האם תלינן דאיסור לתוך איסור נפל ושרינן את קדירות ההיתר, או דכיון שלענין איסור הנאה אנו מקלקלים את הקדירה האסורה, שוב אין תולין, דמאי חזית לאסור זו ולא זו. ועיין בסוף הסי' בפמ"ג [ש"ד ס"ק כ] שהביא התוספתא [תרומות פ"ח ה"ג] הובאה בר"ש שם [פ"ז מ"ה], שלמד ממנו לאסור בזה, דכל שמוסיף איסור גם בקדירת האיסור אמרינן בזה מאי חזית.

עוד נסתפק הפמ"ג בב' קדירות של היתר האחת בשר בהמה והאחרת בשר עוף, ונפל חלב לאחת מהן [דאם נפל לקדירת בשר בהמה נאסרה מן התורה, ואם נפל לבשר העוף נאסרה רק מדרבנן] האם אמרינן דתולין הקלקלה במקולקל ואומרים שנפל לבשר בהמה, דבשר הבהמה ממ"נ אסורה אף בלי סברא של מאי חזית שהרי לגבינו הוי ספיקא דאורייתא. וא"כ כיון שנפילת האיסור מקלקלת בו בלאו הכי י"ל דנתלה בו את האיסור ונתיר את בשר העוף שלגבינו הוי ספק דרבנן. או דכיון שלפני נפילת האיסור היו ב' הקדירות מותרות ואנו מסופקים איזו קדירה נאסרה מחמת הנפילה לא תלינן בכה"ג להעדיף קדירה זו על זו.

עיינן פמ"ג [מ"ז ס"ק ז] שהביא מהשו"ע [סי' קצ סעיף מב] דאם ב' נשים ישבו על מטה אחת ואח"כ נמצא כתם, אם אחת מהן יושבת על דם טוהר ודמה טוהר תולין את הכתם בה, משום שבזה שאין הדם מקלקל אותה, וגם האידנא שהחמירו בדם טוהר, ונמצא שאם נתלה בה את הכתם ונאסור אותה מחמת חומרא זו אין זה נקרא שמקלקלין אותה כיון שמן הדין היא טהורה, ולעצמן החמירו ולא לקלקל לאחרת את התלייה. ועיינן בפמ"ג שדן לפי"ז בדיני בשר בחלב, בתחב כף בשרית בלועה מבשר עוף לאחת מב' קדירות שאחת חלבית בת יומא ואחת אינה בת יומא, דאם נתחבה בבית יומא נאסרה מדינא ואם באינה בת יומא נאסרה ממנהגא, דנתלה באינה בת יומא דומיא דדם טוהר. 55. וכתב התפארת למשה דאחרי שהתירו את הקדירה שאין בה שישים ותלינן את האיסור בקדירה שיש בה שישים, מעתה אף אם יפול איסור נוסף לקדירה הגדולה באופן שיהא הדין שחזור ופוקע האיסור שנתבטל בה, מ"מ כבר הותרה הקדירה הקטנה.

56. ולגבי הצירוף האחרון שבקדירה אחת יש שישים לבטל ובקדירה אחרת אין שישים, כתב הרשב"א [תוה"א בית ד שער ב דף כד]. שבכה"ג אין מצרפין את ב' הקדירות להתיר את הקדירה הקטנה, דכיון שהקדירה הגדולה אינה בכלל הספק שאף אם נפל האיסור לתוכה יש בה שיעור כדי לבטלו לכן אינה מצטרפת, ורק קדירה שהיא בכלל הספק אמרינן דכלפי שהאיסור מכניסו בספק מתעורר הוא לבטלו, אבל מה שאינו נכנס בספק מחמת האיסור מה לו להצטרף עם אחר וכו'.

קנין הלכה

שתי הקדירות שתי חתיכות, האחת היתר והאחת איסור, ונפלה חתיכה אחת לכל קדירה, בזה אין מצרפין את הקדירות לבטל את האיסור. ועיין ט"ז [ס"ק ו] וש"ך [ס"ק יד] שחלקו על החידוש הזה ונקטו שאין כל סברא לחלק בזה אלא שבכל גווני מצרפין את ב' הקדירות.

קדירות היתר של שני בני אדם

עיין לקמן [סעיף ז] שהבאנו את מחלוקת הראשונים והפוסקים אם בשתי קדירות של היתר השייכות לשני בני אדם שרינן בנשאלו בזה אחר זה.

סעיף ו

מקור הדין הוא בתוספתא [פ"ו תרומות] המובאת ברשב"א [בתורת הבית הארוך] ובמור בב"י.

ונתקשו הפוסקים שברישא של הסעיף אין חידוש, דכיון שהנפילה הראשונה אסרה קדירה מסוימת, ממילא מעתה הוי כמו בסעיף א בציור השלישי, שיש ב' קדירות שהאחת אסורה וחתיכה אחת של איסור, דתלינן שנפלה לתוך האיסור. ומכאן קושיא זו יצא הב"ח לחדש דהכא תלינן בנפילה השנייה גם באיסור דאורייתא, כלומר שבקדירה המותרת אין שיעור לבטל האיסור מן התורה, ואפ"ה אמרינן דלמקום שנפלה החתיכה הראשונה נפלה השנייה. והט"ז [ס"ק ז] והש"ך [ס"ק יד] חלקו על הב"ח ופשיטא להן שבדאורייתא לעולם אין תולין, כמבואר בסוגיית הגמ' [פסחים דף י] וביבמות [דף פב].

והט"ז כתב דקמ"ל שאף שהקדירה הראשונה אסורה רק מדרבנן מ"מ תולין בה. ומסתבר דתולין את הנפילה השנייה בקדירה שאליה נפלה החתיכה הראשונה אף באופן שלא נודע מהנפילה הראשונה עד שנפלה השנייה, דמ"מ ידוע עכשיו שלפני הנפילה השנייה כבר היתה קדירה זו אסורה. בסיפא של השו"ע [דאין תולין את הנפילה הראשונה בקדירה שאליה נפלה החתיכה השנייה] כתב הב"י שהטעם לאסור הוא משום שכבר הוחזקו ב' הקדירות באיסור מחמת הספק ואין הנפילה השנייה יכולה להוציאן מחזקתן. ונסתפק הפמ"ג [ש"ד ס"ק טו] במקרה שלא נודעה הנפילה הראשונה עד אחר הנפילה השנייה, האם אמרינן דבכה"ג עדיין לא הוחזקו הקדירות באיסור וממילא נתלה את הנפילה הראשונה בקדירה אליה נפלה החתיכה השנייה, או דלא תלינן בכה"ג. והיד יהודה כתב בפשיטות לאסור בזה דסו"ס כשנודעה הנפילה נודע לנו שהיתה אסורה לפני הנפילה דאין נפילה שנייה יכולה להתיר.

סעיף ז

מקור הדין שמצרפין ב' אוכלין הנמצאים בכלים נפרדים לבטל ברוב כשנפלה איסור לאחד מהם, הוא במשנה תרומות [פ"ד מ"י] ליטרא קציעות של תרומה שדרסה בפי הכד אינה מתבטלת אלא אם יש מאה כדים. והטעם שמצרפין את תכולת הכלים נתבאר בירושלמי שהוא משום שסופו לערב את שני הכלים ביחד. וכתבו הראשונים דמטעם זה חשבינן להו כמעורבים כבר מעכשיו. וכתב הרמב"ם [פ"ד מתרומות ה"ה] שאין מצרפין כלים משתי עיירות, ומבואר שבאותה עיר מצרפין אף בשני בתים.

צינורף הכלים הוא מן התורה

א. עיין ט"ז [ס"ק ז] שכתב שכל הדינים שבסוף סי' קיא עוסקים רק באיסור דרבנן. ומשמע מסגנון הדברים שצינורף הכלים הוא קולא בדרבנן ואינו מעיקר הדין, [וכשם שבסעיפים הקודמים הא דתלינן לומר איסור לתוך איסור נפל

קנין הלכה

אינו אלא בדרבנן, וכן משמע גם מהגר"א [ס"ק יט], עיי"ש שנקט בלשונו שגם צירוף הכלים לשיעור הביטול הוא תלייה להקל.

ב. אמנם משיטת הרמב"ם [שיבואר להלן דסובר שמצרפין כמה חתיכות גם בבשר בחלב] וכן משיטת הב"ח [המובא במ"ז בס"ק ז] ומהש"ך [ס"ק מז] שהקלו גם באיסור תורה נראה שסוברים שצירוף הכלים הוא מן התורה.⁵⁷

קדירות של שני בני אדם

כתב הר"ש [פ"ד תרומות הי"ב] דמתוך שכתב הירושלמי שמעם הקולא לצרף את תכולת ב' הקופות הוא משום שסופן להתערב, א"כ אין להקל אלא כששני הכלים הן של אדם אחד ולא כשהן של שני בני אדם. והרשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער ב] דן לחלוק על הר"ש ולהתיר אף בשל שני בני אדם, אך לענין מעשה כתב לחוש לדברי הר"ש.

שני תבשילין שאין דרך לערבם

כתב המ"ז [ס"ק ה] דפשוט שאם אסור לערב את שני התבשילים כגון שאחד בשר ואחד חלב אין הם מצטרפים לבטל. והביא עוד מהש"ש [פרק ז חולין סי' נו] דאין מצרפין ב' תבשילין שאחד נתבשל במתיקות והשני בטעם חריף.

נפלו שתי חתיכות לקדירה האחת אסורה והאחת מותרת

עיין לעיל [סעיף ה] שהבאנו שהב"ח והמהרש"ל [בפירושם לטור וכן במסקנתו ביש"ש פרק ז חולין סוף סי' נו] כתבו דרך כשהיתה נפילה אחת ואיננו יודעים להיכן, מצרפין את ב' הקדירות, משא"כ אם נפלו ב' חתיכות והאחת מהן איסור אין מצרפין. והמ"ז [ס"ק ו] והש"ך [ס"ק יד] האריכו לומר שאין סברא בזה ובכל גווני מצרפין את שתי קדירות ההיתר.

צירוף ב' כלים גם באיסור תורה ובמין בשאינו מינו

הפוסקים דנו בדין הצירוף, אם מצרפין גם באיסור תורה וכן אם מצרפין במין בשאינו מינו. ושני נידונים חלוקים הם, דמשכחת

ביאורים והערות

57. תוספת עיון

עייין חוות דעת [ס"ק ז] שהביא את הש"ך שהזכיר בדבריו דין צירוף כלים לביטול ברוב גם לענין יבש ביבש, והקשה החו"ד דלענין יבש ביבש לא בעינן חידוש דין צירוף, וא"צ ללומדם ממשניות דתרומות, אלא כיון שיש ספק על כל החתיכות אמרינן בזה אחרי רבים להטות, והאיסור בטל ברוב. וגם הוסיף החוות דעת שבתערובת יבש ביבש לכאורה מסתבר שגם אם יהיו במקום אחד ק' ובמקום אחד נ' יצטרפו כולם לביטול, ולא נאמר דמה שאינו נכנס בספק אינו מצטרף.

[וכעין זה כתב גם הפמ"ג (ש"ד ס"ק יז) שבתערובת יבש ביבש אין לחלק בין אם החתיכות שייכות לאדם אחד או לשני בני אדם, ופשוט שכל מה שנכנס בספק מצטרף לביטול].

וכתב החו"ד שנראה מהש"ך דכאשר החתיכות מונחות בשתי קדירות או שתי קופות, והספק הוא לאיזו מהן נפל האיסור, אין זה נידון כספק בין חתיכות נפרדות, אלא כספק בין שתי קדירות או שני מקומות, ואם אין רוב קדירות הוי כחד בחד, ולכן בעינן חידוש דין של צירוף.

ולא נתפרש בחו"ד אם הבחנה זו בין ספק בחתיכות לספק בקדירות או במקומות היא הבחנה מן התורה, דמן התורה אין כאן ביטול חד בתרי של יבש ביבש, רק ספק בין שתי קדירות, או דמן התורה יש ביטול ברוב יבש ביבש, ורק מדרבנן מתייחסים לקדירות החלוקות ולא לחתיכות הנפרדות.

ובחידוש דין זה של צירוף נחלקו הפוסקים אם הוא מן התורה או רק מדרבנן, וכדלעיל.

קנין הלכה

לה מין בשאינו מינו שאינו אוסר מהתורה רק מדרבנן [כגון שעיקר האיסור דרבנן, או ביבש ביבש ויש רוב ואין שישים], וכן משכחת לה תערובת מין במינו האוסרות מן התורה [כשאר רוב היתר].

צירוף לביטול באיסור תורה

הפוסקים נחלקו אם מן התורה מצרפין תכולת שני הכלים לביטול או שאין זו אלא קולא בדרבנן, ונפק"מ כשהיו ב' קדירות של היתר שבאחת מהן היו ב' חתיכות היתר של כזית ובשנייה חתיכה אחת, ונפלה חתיכה אחת של איסור לקדירה השנייה, ועכשיו יש לפנינו ב' קדירות שבכל אחת ב' חתיכות, ואחת מארבע החתיכות האלו אסורה ואין אנו יודעים באיזו קדירה נפל האיסור. דבאופן זה אילו ידענו איזו הקדירה שלתוכה נפל האיסור היתה אסורה מן התורה דהוי תערובת חד בחד, ויש להסתפק אם מצרפין תכולת ב' הקדירות, והחתיכה במילה מן התורה ומדרבנן.

ועיין ש"ך [סי' צב ס"ק ח] שכתב שדעת הרמב"ם [פ"ט מאכ"א ה"י] שסברא זו דכל מה שנכנס בספק מסייע לבטל, נאמרת גם לגבי טיפת חלב שנפלה ע"ג חתיכה בין החתיכות ואין יודעים על איזו חתיכה, ובכל חתיכה בפ"ע אין שישים לבטל את הטיפה. וכתב הרמב"ם שכל החתיכות מצטרפים לבטל את הטיפה ולא אמרינן שהחתיכה עליה נפלה הטיפה נעשית נבילה וניבעי שישים נגר חתיכה שלימה, ולפי"ז מבואר ברמב"ם שצירוף החתיכה מהני לדיון דאורייתא.

וע"ע בש"ך [ס"ק מז] שמדויק בדבריו שצירוף הקדירות מהני גם לאיסור תורה, וכך דייקו בדבריו בהגהת דגול מרבבה ובפרי מגדים, ועיי"ש שביארו דהש"ך קאי על תערובת יבש ביבש [באופן שאין ביטול מן התורה שהוא תערובת חד בחד], שהרי לגבי תערובת לח בלח מסיק הש"ך [סי' צב סוף ס"ק ח] להחמיר כהרשב"א, שכאשר יש נתינת טעם אין מקילין לצרף ב' קדירות. והמ"ז [ס"ק ז] והגר"א [ס"ק יט] נקטו שצירוף ב' קדירות מהני רק לאיסור דרבנן, [א"נ איסור תורה המתבטל ברוב ובעי שיעור מדרבנן], ולא לאיסור תורה.

צירוף ב' קדירות בתערובת מין בשאינו מינו

כתב הש"ך [סי' צב ס"ק ח] שנחלקו הרמב"ם והרשב"א אם מצרפין ב' קדירות לשיעור שישים בציור שהאיסור שנפל הוא מין בשאינו מינו, שדעת הרמב"ם [פ"ט מאכ"א ה"י] שמצרפין, ודעת הרשב"א שאין מצרפין. וכתב הטור שהטעם הוא משום דאיכא למיקם עלה דמילתא לאיזו קדירה נפל ע"י טעימת קפילא, ולכן אין כאן ביטול ברוב.

ונקט הש"ך לדינא כהרשב"א כמבואר בדבריו [סי' קה ס"ק ל' וסי' קז ס"ק א].

ומשמע בש"ך שאף אם האיסור עצמו אינו אלא מדרבנן מ"מ לא יועיל בו צירוף הקדירות מהטעם הנ"ל שקפילא יכול לברר.

ובפר"ח [ס"ק טו] משמע שסובר שאם האיסור הוא דרבנן הקלו לצרף ב' קדירות גם במין בשאינו מינו.

פסק הלכה

השו"ע העתיק את דברי הרשב"א והטור שמצרפין את שתי הקדירות לביטול ברוב אם הן של אדם אחד, ולא נתפרש בשו"ע אם נקט כך גם בדאורייתא. [ואף שבסימן צב (ס"ד) העתיק השו"ע את דברי הרמב"ם שמצרפין את כל החתיכות לביטול טיפת החלב, אך עיי"ש בב"י שפירש דמירי שהטיפה נפלה לחתיכה שבתוך הרוטב].

והרמ"א הביא דיש מחמירים בזה [והיא דעת האו"ה המובאת בדרכי משה, והד"מ תמה ע"ז דכיון שלא מצינו מי שחולק ע"ז בגמרא ובראשונים, למה החמיר האו"ה, וסיים הד"מ דאם קבלה היא נקבל].

והגר"א [ס"ק ט] כתב שטעמו של האו"ה הוא משום דעת הרא"ה [בדק הבית בית ד שער ב דף כג.] הכותב שלא נאמר דין

קנין הלכה

צירוף אלא באיסורין דרבנן או יבש ביבש שאין בו טעם, ולא בנותן טעם.⁵⁸ ובמקום הפסד היקל הרמ"א כהרשב"א דאף בקדירות מקילין, וכתב הש"ך דהיינו הפסד מרובה.

עירוב הקדירות קודם שיאכל

עוד כתב הרמ"א שגם באופן שמקילין לצרף ב' הקדירות לביטול ברוב, מ"מ אין לאוכלן עד שיערבן, ומקורו באו"ה.⁵⁹ ועיין ט"ז [ס"ק י] שכתב דלהרשב"א והטור והשו"ע מותר לאכול אף בלי שיערב, אלא שהאו"ה החמיר דלכתחילה אין לו לאכול עד שיערבן.

ובבהגר"א [ס"ק כא] כתב דמה שצריך לערבן אינו משום שקודם העירוב אין ביטול ברוב, אלא חיישינן שמא כאשר יאכל מאחת הקדירות יטעם את טעם האיסור ואז יפקע הביטול, ולכן עדיף לערבן. [ומ"מ משמע ברמ"א שאף במין במינו הצריך לערב, אף שחשש זה אינו קיים במב"מ].

להלכה: פסק החכמת אדם [כלל סד דין י] שבמין במינו מקילין לצרף ב' הקדירות אף בדאורייתא, ובמין בשאינו מינו מקילין רק בדרבנן, ובכל האופנים אל יאכל בלי שיערבן קודם.

עיין ט"ז [ס"ק י] וש"ך [ס"ק יז] שכתבו דקולא זו של צירוף ב' הקדירות לביטול נאמרת גם לדין דסבירא לן דין חנ"נ בכל האיסורים, ודלא כהב"ח שכתב דכיון שחל דין חנ"נ על הקדירה שנפל בה האיסור ממילא לא מהני צירוף לבטל ואפילו עירבן נשאר האיסור. והט"ז והש"ך כתבו דכיון ששתי הקדירות נכנסות בספק ועומדות להתערב ודיינינן להו כמעורבות, לכן לא חל מעיקרא דין חנ"נ.

נפל איסור לאחת משלש קדירות

כתב השו"ע שההיתר של צירוף הקדירות נאמר גם בכמות גדולה של קדירות, ואפילו מאה. והיד יהודה [ס"ק ב] הקשה דכאשר יש להתיר את כולן מסיבה נוספת, דיש לפנינו ג' קדירות שאחת מהן אסורה ובטלה האסורה בשתיים האחרות כדין ביטול מין במינו יבש ביבש דבטל חד בתרי, וא"צ בזה צירוף לבטל בשישים, וגם בקדירות של שני בני אדם יאמר היתר זה. כתב היד יהודה דאה"נ אלא דהנפ"מ בתערובת תרומה וכיו"ב שאין יבש ביבש בטל אלא במאה, ובזה איירי בגמ' דליטרא קציעות ששם מקור הדין שמצרפין מאה כדים לביטול התרומה.

ולחסוברים שדין צירוף נאמר גם במין בשאינו מינו א"ש בציוור שנפלה חתיכה להיתר שאינו מינו, ויש עוד ב' קדירות ממין ההיתר הראשון ובעינן שישים כדי שאם יערב את כל ב' הקדירות לא יתן האיסור בהן טעם.

ביאורים והערות

58. בבהגר"א מבואר שפירש דברי הרא"ה דמיקל בב' אופנים, באיסור דרבנן אף בלח ונותן טעם, ובאיסורי תורה רק ביבש ביבש ולא בנותן טעם [וואף מין במינו אסור כיון שנותן טעם כנגדו באינו מינו]. והיד יהודה [אות כב] פירש ברא"ה דבעינן תרתי לטיבותא, שיהא איסור דרבנן ושיהא יבש ביבש.

59. כתב הכנסת הגדולה שבמקרה שיש בקדירה חתיכות ורוטב, בעינן שכאשר יערבן יתן גם את הרוטב כדי שיוליך פליטתו בכולו, דאל"כ אין הטעם יוצא מהחתיכה לחתיכה ואין תועלת בעירוב.

וכתב הבדי השלחן דלפי"ז יש להקפיד לערבן בעודם רותחים ולא לאחר שיצטננו, כדי שטעם האיסור יתפשט בכל הקדירה. [אא"כ יש רק רוטב, ורוטב ברוטב מתערב אף בצונן].

קנין הלכה

הדמיון בין קדירות של שני בני אדם, לשני שבילין

בספר תורת הבית [בית ד שער ב] הביא את שיטת הרמב"ן שכתב דחתיכת איסור שנפלה לאחת משתי קדירות, דמיא לשני שבילין האחד ממא והשני מהור והלכו בהם שני בני אדם, שאם שאלו בזה אחר זה שניהם מהורים [דספק טומאה ברה"ר ספקו מהור].

ולכן כתב הרמב"ן שאם הקדירות של שני בני אדם ולא באו יחד לשאול, מתירין לכל אחד את קדירתו מדין ספיקא דרבנן לקולא.⁶⁰ והרשב"א האריך לחלוק על הרמב"ן וסובר דנידון דקדירות [וקופות של חטים הנזכר במשנה דתרומות] שאני משני שבילין, ואין להקל בו אף כששתי הקדירות של שני בני אדם.

במעמו של הרשב"א כתב החו"ד [ס"ק ט] בשם המל"מ [פי"ט אבות הטומאה], וכן כתב בנו של הש"ך [נקודת הכסף], דיש חילוק בין סוגיא דשני שבילין לבין נידון דקדירות, דבנידון דקדירות ראינו איסור שנפל לקדירה, וכל צד הקולא הוא משום שישנה קדירה נוספת ואולי נתלה שהאיסור נפל לתוכה, ולכן לא שייך לשאול על קדירה זו בלי להזכיר גם את האחרת, וא"כ בכל אופן הוי כבא לישאל עליו ועל חברו, משא"כ בשני שבילין שכל אחד הלך בנפרד ואין ספיקו ספק של זה תלוי בשל זה ולכן אינו צריך להזכיר בשאלתו שחבירו הלך בשביל השני.

להלכה: א [המור והשו"ע לא הביאו כלל את דעת הרמב"ן רק את דעת הרשב"א וכן נקט החוות דעת [ס"ק ט] ובנו של הש"ך [נקוה"כ].

ב [הש"ך [ס"ק יט] נקט כהרמב"ן והביא דכן נקט בהגהת מרדכי חולין [סי' תשנ"ט], וכן פסקו הפר"ח [ס"ק יח] והחכמת אדם [כלל סד סעיף יא].⁶¹ והחו"א [סי' לט ס"ק ב] כתב להחמיר כהרשב"א.

ביאורים והערות

60. יש ליתן את הדעת שענין שייכות הקדירות לשני בני אדם בא בסעיף זה ביחס לשני עניינים חלוקים:

א [לחומרא, דלענין צירוף ב' הקדירות לשיעור ביטול אין מצרפין אלא כשהן של אדם אחד, שסופן להתערב ולא בשל שני בני אדם.

ב [לקולא, לענין הדמיון לשני שבילין, שדעת הרמב"ן שאם הקדירות שייכות לשני בני אדם דיינינן כל אחד בנפרד ואין צריך כלל לצרף את הקדירות אלא אמרינן בו ספיקא דרבנן לקולא [כשהאיסור הוא מדרבנן או השיעור דרבנן].

61. עין פמ"ג [ש"ד ס"ק כ] שהביא מהמל"מ [פי"ט אבות הטומאה] דכשבא להשאל עליו ועל חברו ה"ז אסור אף ששאל בלי ידיעת חברו. עוד כתב דאם הראשון שאל ועדיין לא טיהרוהו ואז בא השני ושאל. הר"ז כששאלו בב"א ואסור.

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש טבת תשע"ז

יו"ד הלכות תערובות סימן קיא

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקודה"כ רעק"א ופתחי תשובה

סעיף א

- א. (1) שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ולפניהם שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור דרבנן, ונפלו אלו לתוך אלו, מה דינם ומה הטעם?
(2) והאם צריך שיהיה ההיתר שבקדירה רבה על שלפניה?
(3) ומה הדין באיסורי משהו החמורים?
- ב. ומה הדין כשהיה רק קדירה אחת של בשר שחוטה שנפל בה אחת משתי החתיכות ולא ידוע איזה חתיכה נפלה;
(1) כששתי החתיכות היו ניכרות בפני עצמן קודם נפילתן?
(2) כשנתערבו מתחילה חד בחד?
- ג. ומה הדין אם היה רק חתיכה אחת של איסור ולפניה שתי קדירות אחת של היתר ואחת של איסור ולא ידוע לאיזה נפלה?
- ד. באופן של חתיכה אחת ושתי קדירות האם מסתבר יותר להקל או להחמיר?
- ה. כשהחתיכה או החתיכות ראויות להתכבד, האם תלין להקל ומה הטעם;
(1) בשתי קדירות ושתי חתיכות?
(2) בקדירה אחת ושתי חתיכות?
(3) בשתי קדירות וחתיכה אחת?

סעיף ב

- ו. בדין של חתיכה אחת ושתי קדירות, מה הדין כשהאיסור רבה על ההיתר?
- ז. ומה הדין כשהאיסור רבה על ההיתר בדין של שתי חתיכות וקדירה אחת?
- ח. בשתי קדירות - כשיודע שיעור ההיתר והאיסור - אמאי לא אמרינן שיבדוק בקדירת ההיתר אם נתרבה או לא? (4)

סעיף ג

- ט. אם האיסור היה איסור דאורייתא, מתי תולין להקל לומר שנפל לתוך האיסור, ומה הטעם?

סעיף ד

- י. מה הדין אם היה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה?
- יא. ומה הדין אם היו שתי הקדירות ממין אחד או משני מינים והאיסור ממין אחר שאינו מינו עם קדירת ההיתר, בחתיכה הראויה להתכבד ובחתיכה שאינה ראויה להתכבד?
- יב. ומה הדין בקדירה אחת ושתי חתיכות וחתיכת האיסור אינו מינו של הקדירה?

סעיף ה

- יג. (1) מה הדין בשתי קדירות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו, ואין בשום אחת כדי לבטל האיסור?
(2) מה טעם אין אנו אומרים שנפל לתוך אחת מהן?
(3) והאם יש נפק"מ בין אם שתי הקדירות שוות בגודלן או שהיו אחת גדולה ואחת קטנה?
- יד. מה הדין כששתי הקדירות שייכים לשני בני אדם ובאו לשאול זה אחר זה?
- טו. כששתי הקדירות הם של אדם אחד, ויש בשניהם לבטל האיסור, האם מצטרפין שתי הקדירות לבטל האיסור, ומה הטעם?
- טז. מה הדין בשתי קדירות באופן הנ"ל כשיש בקדירה אחת לבטל האיסור, ומה הטעם?

סעיף ו

- יז. היו לפניו שתי קדירות של היתר, ונפל איסור לתוך אחת מהן, וידוע לאיזה נפל, ולא היה שם ששים לבטלו, ושוב נפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה נפל, מה הדין והטעם?

- יח. (1) מה החידוש בהלכה זו, הא כבר נשנית בסעיף א', בקדירה אחת של היתר ואחת של איסור?
(2) האם באיסור דאורייתא ג"כ אמרינן 'שאני אומר'?
- יט. היו לפניו שתי קדרות של היתר, ונפל איסור לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה נפל, ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן, וידוע לאיזה נפל, מה הדין והטעם?

סעיף ז

- כ. שתי קדירות של היתר, שנפל איסור לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה נפל, ואין באחת מהן כדי לבטל האיסור אבל בשתיהן יש כדי לבטלו;
(1) האם מצטרפות הקדירות לבטלו כשהקדירות הם של אדם אחד?
(2) ומה הדין לצורך הפסד?
(3) ומה הטעם?
- כא. כששני מיני היתר אסורים בתערובת, או כשאנים עומדים להתערב, האם גם כן מצטרפין לבטלו?
- כב. לדין דקיי"ל בכל האיסורים חנ"נ, האם מועיל צירוף?
- כג. ומה הדין כששתי הקדירות הם של שני בני אדם?
- כד. (1) האם יש נפק"מ בזה בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן?
(2) והאם יש נפק"מ בין אם שניהם בביתו או כשאחת בעליה ואחת בבית?
- כה. כשמותר לאכלו, האם מותר דוקא אחר התערובת או אפילו לפניו, באדם אחד ובשני בני אדם?

שאלות מעשיות בחומר הנלמד בחודש טבת תשע"ז

יו"ד הלכות תערובות סימן קיא

- א. חבילה של קטניות וכדו' שנמצאו בהם ג' תולעים. לקח מהקטניות, וטחן ועירב במאכל.
1. מה דין המאכל.
 2. מה הדין אם אחרי שטחן אותם עשה מהם פשטידה וכדו' ואפה בתנור.
 3. מה הדין בהנ"ל אם היו לו כמה חבילות של קטניות ורק חלקן הוחזקו בתולעים, ולא זוכר איזה, או שכולן הוחזקו בתולעים אלא שחבילה אחת כבר נבדקה ולא היו בה תולעים, ולא זוכר איזה.
 4. וכן מיני דגים וכדו' שיש ספק על התולעים שבהם האם הם מותרות או לא, וטחן אותם, האם מותרים באכילה.
 5. האם יש חילוק בזה אם הספק הוא על מין התולעים שלהם, או שהספק הוא האם פירשו התולעים או לא.
- [דיני ס"ס ט"ו, כ"ט, ש"ך סקס"ב, רע"א קמא ע"ז].
- א. קיי"ל שכל שהוחזקו בו ג' תולעים, אסור לאכלו בלא בדיקה, דנחשב שמוחזק בו בתולעים, ולכן מי שלקח מחבילת קטניות שהוחזקה שיש בה תולעים וטחן אותם ביחד עם מאכלים אחרים, א"א לומר ספק אם היה בהם תולעים ספק לא היה בו תולעים, ואפי' אם היה ספק שמא נטחנו ובטלו, ספק לא נטחנו, דמאחר והוחזק שיש בו תולעים, כל עוד שלא בדק ובירר להיפך לא נחשב לספק. ואפי' שמדאורייתא התולעים בטלים ברוב ורק מדרבנן חשיב בריה ואינם בטלים, נחשב לספק דאורייתא שלחומרא. [כמבואר שפ"ד] ועוד דמאחר והוחזק שיש בו תולעים נחשב שהספק אם הותר ע"י הטחינה בא להפקיעו מהחזקת איסור שלו, וספק דרבנן לקולא אינו יכול להועיל כנגד חזקה.
- אבל אם אחרי שטחנו אותם עשו מהם עוגה ואפו את זה, יש כאן ב' ספיקות, הא' אולי התולעים נתרסקו בטחינה, הב' אולי הם נשרפו באפיה, ואפי' שלא אמרינן ס"ס כנגד חזקה מ"מ זה רק כשהחזקה והס"ס מנגדים זה את זה, אבל כאן החזקה רק מחזיקה שהיה בו תולעים, והס"ס אינו סותר שהיה כאן תולעים אלא שנתחדש כאן סיבה אחרת שהתולעים אסורים מפני שנתרסקו, ובזה לא נחשב לס"ס כנגד חזקה. [כמבואר בש"ך דיני ס"ס כ"ט].
- ואפילו שכל ספק ב' ספיקות אלו הוא רק עוד סיבה מציאותית למה התולעים כבר לא שלמים, וא"א להגדיר אותם לספקות אחרים בעצם, וגם שום ספק לא מוסיף כאן סיבת היתר יותר מחבירו, מ"מ אינו נחשב לס"ס משם אחד, דמאחר שגם אם נגיד

שזה לא נתרסק בטחינה, יש לנו עדיין צד שזה נשרף באפיה, נמצא שהספק השני מקרב יותר סיבה להיתר מחבירו, וכל שספק אחד מקרב ומוסיף בהיתר יותר מחבירו זה עצמו סיבה להחשיבו לספק בפני עצמו [כמבואר בבינת אדם].

אבל אם היו לפניו שלשה חבילות שהחזקו בתולעים, ואחד מהם כבר בדק, ולא זוכר איזה מהם כבר בדק, או שרק שתי חבילות מתוכם הוחזקו ונמצאו בהם תולעים, אלא שלא זוכר איזה חבילות, בזה לכאורה יועיל לצרף ולהחשיב ס"ס, ספק אחד אם בכלל יש כאן תולעים בחבילה זו, והשני אולי נטחנו ולכן אין כאן תולעים, ובזה כל ספק מתיר בפני עצמו, דעל הצד שזו החבילה שנבדק ונתברר שאין בה תולעים כל מה שיש בה מותר כמו שהוא, אבל על הצד שזה לא החבילה שנבדקה וא"כ היא עדיין מוחזקת בתולעים, הספק השני מתירו מחמת שנטחן ונתרסק, ואפילו אם טחנו את כל החבילה, וכל הנפק"מ שלו זה רק אחרי טחינה, מ"מ הספק הראשון במציאות מתירו כמו שהוא ללא טחינה, ואינו מגרע מה שבפועל זה כבר נטחן.

ואפילו שהחבילה הוחזקה בתולעים, מ"מ אינו נחשב שהס"ס מנגד את החזקה לא מבעיא אם מסתפק אם זו החבילה שהוחזקה בתולעים או השניה שאינו מנגד החזקה, אלא אפילו אם שתיים הוחזקו בתולעים, ואחד מהם בדק וראה שאין בה תולעים, אפשר שהצד שמתיר בגלל שנבדק ולא היה בה תולעים לא נחשב שמפקיע ומנגד ומסיר את החזקה, כי החזקה אינה קובעת שיש בה תולעים אלא החזקה רק סיבה לחשוש שיש כאן תולעים, וכשנבדק ולא היה בה תולעים אינו מנגד אלא הרי זה כמברר שאינו כן.

ואפי' שא"א להפוך ולדון שאם היה תולעים אפשר שנטחנו, ואח"כ לדון עוד ספק אולי בכלל לא זה החבילה שיש בה תולעים, מאחר ובהכרח מסדר הספיקות הוא לדון אם יש כאן בכלל תולעים או לא, כי זה הסיבה והטעם לדון על האיסור, נחשב שפיר לס"ס.

אלא שמ"מ לא נחשב כל זה לס"ס, דמאחר ובי' הספיקות לא נולדו בבת אחת אלא בזה אחר זה, כלומר ספק ראשון הוא האם יש בחבילה זו תולעים, וספק זה מחמת ספק דאורייתא ובריה דרבנן הוכרע לאסור, ואח"כ מתחדש עוד ספק אולי התולעים נטחנו, מבואר ברע"א שלא חשיב ס"ס ככה"ג, ולהמבואר בש"ך [סקס"ב] לא שנה נודע שיש כאן תולעים לפני שטחנו או שנודע רק אחרי שטחנו נחשב לבי' ספיקות נפרדים שהראשון הוכרע בפני עצמו, והכל אסור [וכעין זה כתב הרע"א קמא סימן ע"ז].

אבל אם יש כאן דגים לפנינו וכדו' שהספק עליהם הוא על מחמת ספק דין התולעים שבהם האם הם מוגדרים לתולעים שאסורים או שאינם אסורים, בזה מאחר וזה ספיקא דדינא, אפי' שספק זה קיים ונולד ואפי' ידוע לפני שנולד הספק השני, כלומר לפני שטחנו את הדגים או אפו ויש ספק אם נטחנו, או נשרפו, מ"מ בספיקא דדינא לא שייך לומר שכבר הוכרע דינו מספק, ונחשב שבי' הספיקות נולדו כאחת, והוי ס"ס. [כמבואר בסימן נ"ז משב"ז סק"יז] ורק אם הספק הוא על התולעים עצמם, במציאות אם כבר פירשו או לא, וכדו', שזה סיבה להגדיר דינם בזה שייך לומר שכבר הוכרע הספק.

סימן קי"א

א. עמדו על האש שתי קדרות עם בשר, אחת גדולה ואחת קטנה, והכניס לתוך אחת מהן כמה פעמים מצקת חלבית, ואינו יודע לאיזו, ובכל קדרה אין ס' כנגד המצקת.

1. מה דין שתי הקדרות.
2. האם יש הבדל אם בשתיהן מתבשל אותו סוג מאכל בשרי או בכל אחת סוג מאכל בשרי אחר.
3. אם בקדרה אחת יש ס' כנגד המצקת ובשניה אין, מה הדין.
4. מה הדין אם בכל אחת מהקדרות אין ס' כנגד המצקת, אבל באחת מתבשל בשר בקר ובאחת בשר עוף.
5. וכן מה הדין בקדרה עם בשר עוף שידוע שעירבו בה עם מצקת חלבית, אלא שיש מצקות, אחת בת יומה והשניה אינה בת יומה, ומסתפק באיזו מהן עירב.
6. נתבשל בקדרה אחת מרק פרוה, ובשניה מרק בשרי, ועירב באחת מהם במצקת חלבית בת יומה, ואינו יודע באיזו מהן, ולא היה באף אחת מהקדרות ס' כנגד המצקת, מה הדין.
7. האם שונה הדין בזה כאשר המרק הפרוה התבשל בקדרה בשרית בת יומה.

[ט"ז סק"ו ובש"ך סק"א וסק"ב, וסק"כ, יד יהודה ארוך סק"ג, שפ"ד סק"א ט"ז סק"ז ובחוו"ד ביאורים סוף סק"ג, וסק"ה, ועיין משב"ז סק"ז].

א. קיי"ל שתולין קלקלה במקולקל, אמנם זה רק אם זה מקולקל כלומר שהוא כבר אסור, וכדו', אבל אם רק ירויח יותר כשיתלו באחד מאשר מחבירו, לא תלינן. [כמבואר בש"ך סק"א].

ואפילו ששתי הדברים המתבשלים הם אותו מאכל ממש, ורק מחוסר מקום וכדו' חילקם לשנים, ואחרי הבישול באמת עתיד לערב אותם ביחד, ובשתיים ביחד יש ס' כנגד המצקת וכנגד מספר הפעמים שתחב אותה לקדרה, מאחר ושתיים הם אינו מינו של המצקת כלומר בשר בחלב, אפילו שזה בשר עוף שרק דרבנן, לא מצטרפים את שתיים ביחד לס', מלבד בהפס"מ [כמבואר בש"ך סק"כ].

אבל אם בקדרה הגדולה יש ס' כנגד המצקת, ובקטנה אין, תולין שתחב אותה לתוך הגדול, ושתיים מותרים, אמנם זה רק אם בשניהם מתבשל בשר עוף, אבל אם מתבשל בהם בשר בהמה, שניהם אסורים מספק. [כמבואר בט"ז סק"ו ובש"ך סק"ב].

אם בכל קדרה אין ס' כנגד המצקת, אבל באחד מתבשל בשר בהמה ובשני בשר עוף, מאחר וביחס לבשר בהמה א"א לתלות שתחבו את המצקת בתוך הקדרה של הבשר עוף, כי זה ספק דאורייתא, ובדאורייתא לא אומרים שאני אומר, והרי"ז ככל ספק דאורייתא

לחומרא, והקדרה שמתבשל בו בשר בקר נאסר, ואחרי שקדרה זו נאסרה, נוטה בשפ"ד שמאחר ומה שאנו אוסרים אותה הוא מדינה ממש, מחמת ספק דאורייתא לחומרא, קדרה שניה שיש בה בשר עוף מותרת, מחמת שתולין במקולקל. ואפי' עמדו שתי קדרות אחת עם מרק פרוה, ואחת עם בשר, ותחב מצקת חלבית לאחת מהם, ובשתיים אין ס' כנגד המצקת, אפי' שאם נתלה שתחבו את המצקת לקדרה עם הבשר הכל יאסר, ואם נתלה שתחבו את המצקת לתוך המרק הפרוה המרק יאסר רק לכתחילה לאוכלו עם בשר ככל נ"ט בר נ"ט לכתחילה, מאחר ובפועל גם הקדרה הפרוה תאסר במשהו מסויים, א"א לתלות בה יותר מבשניה.

מאיידך אם המרק הפרוה התבשל בתוך קדרה חלבית, והספק הוא האם תחבו לתוכה את המצקת החלבית, או לתוך הקדרה עם הבשר, מאחר ובין כך המרק אסור לכתחילה עם בשרי, ויותר מזה גם המצקת עצמה לא אוסרת אותה ע"י תחיבתה, דגם מחמת המצקת לא נאסרת רק לכתחילה עם בשר, אפשר לתלות שתחבו את המצקת לתוכה ולא לתוך הקדרה עם הבשר שתיאסר מחמת זה לגמרי. [כמבואר בט"ז ועיין משב"ז סק"ז].

וכן קדרה של בשר שבשעת הבישול תחבו לתוכה מצקת חלבית, אלא שיש לו שתי מצקות, אחת ב"י ואחת אינו ב"י, ואינו יודע איזה הכניס, אם הבשר שמתבשל זה בשר עוף, תולים שהכניס את הכף שאינה ב"י, ולא את הב"י. [כן מתבאר במשב"ז סק"ז]. אלא שיש לדון דמאחר ושתי המצקות כאן לפנינו, הבת יומא ושאינה בת יומא, ואם נתלה שתחבו את המצקת שאינה ב"י, ומחמת כן נתיר את הקדרה אבל המצקת עצמה אסורה מעכשיו בשימוש בין בחלבי ובין בבשרי, אפילו שזה רק מצד המנהג, ומאיידך אם נתלה שתחבו את המצקת שהיא בת יומא גם הקדרה תאסר, וגם המצקת ומדינתה, והרי גם במקום שאחד יאסר רק קצת והשני הרבה לא תולין, וא"כ למה נתלה במצקת שאינה בת יומא לאסור אותה כדי להתיר את הסיר. {ועיין בחו"ד ביאורים סק"ה שדן באופן שאם נתלה בכף מסוים יצטרך הגעלה, ואעפ"כ מתיר מחמת כן את הקדרה}.

כל זה רק אם מסתפק על כל מצקת כשלעצמה אם היא ב"י או לא, אבל אם הספק שלו מפני שנתערבו לו כאן שתי מצקות אחת ב"י, ואחת אינו ב"י, ולא מכיר איזה הב"י, לדעת הש"ך [סק"ד] אפשר שנחשב כתערובת של חד בחד שכל אחד מהם איתחזק איסורא ביחס להשתמש בו בבשרי, ולכן א"א לתלות שהכניסו את הכף שאינה ב"י, ולא הב"י.

ב. קנה כמה חבילות של תבלינים, הכניס מהן תבלינים לתוך קדרה, והבחין שאחת מהן ללא הכשר, ואינו יודע מאיזו חבילה הכניס לתוך הקדרה.

1. מה דין המאכל שבקדרה.
2. האם יש הבדל בין אם החשש על התבלין הוא שעשוי מירקות של שביעית, או שהחשש שמעורבים בו דברים אסורים.
3. לקחו אח"כ תבלין מהחבילה השניה והכניסו לקדרה אחרת, מה דין שתי הקדרות.
4. האם יש חילוק אם מה שבקדרה הראשונה נאכל כבר או לא, ואם הקדרות של אדם אחד או לא.
5. האם שונה הדין כאשר יודע שהשתמש בתבלין האסור, אלא שאינו יודע לאיזו מהקדרות הכניס.
6. אם הכניס פעמיים תבלינים, ויודע לאיזו קדירה הכניס בפעם הראשונה, ואינו יודע לאיזו הכניס בפעם השניה, מה הדין.
7. וכן מה הדין אם היו לו חבילת מרגרינה וחבילת חמאה, והכניס מאחת מהם לתוך קדרה עם בשר, ואינו יודע מאיזו מהחבילות הכניס.
8. מה שנשאר מהחבילת התבלינים בחוץ, האם מותר לערבו במאכל אחר.
9. האם יש חילוק בין אם רק אחרי שהכניס לקדרה זרקו את השקית עם הכיתוב שעליו, לבין אם הוציאו קודם מהשקית והספק היה כבר.
10. וכן מי שהיה לו פרי או תבלין של איסור בבית, והניחו בצד, ועכשיו לא מוצא אותו ומסתפק האם הכניסו אותו לקדרה, מה דין המאכל שבקדרה.

[ס"ב-ה, ט"ז סק"י, ש"ך סק"ט, חו"ד ביאורים סק"י, וחיידשים סק"ג, יד יהודה קצר סק"א, משב"ז סק"א, חכמ"א כלל ס"ד ז].

ב. כל לטעמא שאוסר ביותר מסי' להלכה אינו אלא מדרבנן, ולא רק באיסור דרבנן תלינן לקולא אלא גם באיסור דאורייתא ושיעור דרבנן, וממילא גם כאן תלינן לקולא.

ואם אח"כ בישול שוב קדרה אחרת של מאכל והכניסו שוב תבלינים מאותו מין אבל מחבילה אחרת, וברור לו שהיה לו רק חבילה אחת כשרה, נמצא שודאי שבאחד מהסירים הכניסו מהתבלין שלא הכשר, לדעת הפר"ח והחו"ד [ביאורים סק"ו] אם עדיין לא נאכל הקדרה הראשונה, בין אם כבר נשאלו עליה בין אם לא נשאלו עליה, שניהם אסורים, אבל אם כבר אכלו מהקדרה הראשונה, גם השניה מותרת. אבל בש"ך מבואר דאם שתיים היו של שני אנשים, ובאים לשאול בזה אחר זה, מתירים את שניהם, ורק אם זה של בנ"א אחד, וזה שני מיני מאכלים שלא עתיד לערב אותם ביחד, א"א להתיר את שניהם. אם יודע שהכניס מהתבלין האסור, אלא שהיו לפניו שתי סירים ואינו יודע לאיזה מהם הכניס, שתיים אסורים.

ואם הכניסו פעמיים מהתבלין האסור, פעם ראשונה יודע לאיזה הכניס את התבלינים שאסורים, ופעם השניה לא זוכר לאיזה הכניס, בין אם אסורים מחמת איסור שביעית, או שאין להם הכשר, וחושש לכל מיני איסורים, וזה בדרגת לטעמא שנרגש שאסור, השניה מותרת כי תולים שפעם השניה הכניס לתוך אותה קדרה שהכניס בה בפעם ראשונה וכבר נאסרה [כמבואר בס"י].

וכן מי שהיו לפניו חבילת מרגרינה וחבילת חמאה, והכניס מאחד מהם לתוך קדרה של בשר עוף, ואין ס' כנגדו, ואינו יודע מאיזה הכניס, אם בשעה שלקח כבר לא היה עליהם את העטיפה וכבר לא היה ניכר כל אחד מהו, לדעת הש"י אפשר שהיה חד בחד ונחשב לאיתחזק איסורא, והכל אסור. אבל אם בשעה שהכניס היה ניכר כל אחד מהו, ורק אח"כ הסירו ממה שנשאר את העטיפה, אפשר לתלות שהכניס מרגרינה ולא חמאה, ואחרי שמחמת זה אנו מתירים את המאכל שבקדרה, אסור לו לקחת את החבילה השניה שהיתה בחוץ ולהכניסה לתוך בשר כי אנו דנים עליה כודאי שזה חמאה, וכן בשקית אחת של תבלינים של היתר והשניה של איסור ולקחו מאחת מהם [כמבואר בחו"ד חידושים סק"ג, וביד יהודה קצר סק"א].

וכן מי שקנה פירות, או ירקות, חלק בטעות בחנות ללא השגחה, נודע לו הניח אותם בצד, ואת הפירות שקנה בחנות הכשירה הניח במקום בפני עצמו, בישראל אח"כ מרק ירקות או קומפוט של פירות, והכניס מהירקות והפירות, נתעורר לו ספק האם הכניס מהפירות הכשרים או של שביעית, אם מסתפק גם על מה שנמצא במקום איזה מהחנות הכשירה ואיזה לא, לדעת הש"י גם מה שנשאר בחוץ וגם מה שבתוך הקדרה, וגם כל המתבשל בקדרה אסורים. אבל אם יודע כל אחד מהו, והספק אצלו רק מהיכן לקח, כל האוכל עצמו שמתבשל בקדרה מותר, והפירות עצמם שבתוך הקדרה אם מכיר אותם שהם אלו שהכניס, הם עצמם אסורים. [כמבואר בחו"ד שם].

אמנם כל זה אם יודע שהכניס מפירות שהיו כאן ויש כאן ספק בעצם, אבל מי שהיה לו פירות או ירקות של איסור בבית ולא מוצא אותם, ומתבשל עכשיו קדרה של פירות או ירקות, אם אין לו חשש אמיתי בעצם שמא הכניסו מהם לקדרה, ספיקו מותר, דלא מחזיקין ריעותא. [כמבואר במשב"ז סק"א, וחכמ"א ס"ד ז].

ג. שתי קדרות עם בשר בקר שהתבשלו על הגז, והכניס בטעות באחת מהן חמאה, ואינו יודע באיזו, ואין בשום קדרה ס' כנגד החמאה, אבל בשתייהן יחד יש ס' כנגדה.

1. מה דין המאכלים שבקדרות.
2. בהנ"ל, מה הדין אם בקדרה אחת מהקדרות בישלו אורז, אבל עתיד לערב אותו עם הבשר.
3. וכן מי שבישל דגים בסיר אחד, ובסיר השני בישל דגים עם אורז, ועתיד לערבם, ודג אחד היה טמא ואינו ניכר, ורק בשני הסירים יחד יש ס' כנגדו, מה הדין.
4. האם יש הבדל בין בישל בשני הסירים באותו זמן לבין בישל בהם בהפרש כמה ימים, וכן בין חשב לבין לא חשב לערב את הסירים יחד.
5. האם יועיל להתיר אם יערבם עכשיו.
6. וכן אם כמה שכנים בישלו כל אחד בביתו לצורך שמחה של אחד השכנים, ועלה ספק !!!להוסיף: כלשהו לגבי בישול אצל אחד מהשכנים שבישל, ולא ידוע אצל מי.
7. אם בישלו בשני סירים רסק תפוחים, וחלק מהתפוחים היו של ערלה, ורק בשני הסירים יחד יש ס' כנגד, מה דין הכל.
8. האם שונה הדין בזה כאשר בישל יחד עם התפוחים עוד מיני פירות.
9. האם שונה הדין כאשר חלק מהתפוחים היו של שביעית ולא של ערלה.

[ש"י סק"י"ח וסק"י"ט, וסימן צ"ב סק"ח, שפ"ד סימן ק"ה סק"ל, ט"ז סק"ט-ג, ש"י סק"כ, ביאור הגר"א סק"י"ט-כ].

ג. לדעת המחבר כל שעתיד להתערב של אדם אחד, מצטרף להתיר, לדעת הש"י [סק"י"ט וסימן צ"ב סק"ח, לדעת הרמב"ם מיהת] גם באיסור דאורייתא הדין כן, ואפילו בב"ח שכשמתערב נהיה חני"נ דאורייתא, מ"מ כל זמן שעדיין לא בטוח שיש כאן איסור לא נהיה חני"נ, וכל מה שבכלל הספק מצטרף להתיר.

ולכן גם אם בישל בשר בקר בשתי סירים, והכניס בטעות בתוך אחד מהם חמאה ואין ס' כנגדו, ולא יודע באיזה סיר הכניס, ובשתי הסירים ביחד יש ס' כנגדו, לדעת הש"י בדעת המחבר שתייהם מצטרפות לס' ומותר.

ולא עוד אלא אפילו בישל דגים בשתי סירים, או אפילו סיר אחד דגים, וסיר אחד מרק או אורז, אבל עתיד לערבם ביחד, והכניס חתיכות דג, וראה בחתיכות שנשארו ממנו שהוא טמא, ולא מכיר את הדג בפנים, אפילו שבסיר אחד אין ס' כנגד, וזה ב' מינים ואיסורו דאורייתא, מאחר ועתיד לערבם לדעת המחבר הכל מצטרף ומותר.

ולא רק אם שתי הסירים התבשלו כאחת, אלא אפילו אם בישלו את הסירים בהפרש ימים, או לצורך שמחה בישראל אצל כמה שכנים, ואפילו אם השכנים עצמם בישלו לו משלהם, אבל כולם מביאים לו את זה לצורך השמחה, ועתידים לערב את הכל ביחד, הכל מצטרף להתיר.

אבל אם בשתי הסירים מתבשלים שתי סוגי מאכלים שלא עתיד לערבם, אפילו שזה של אדם אחד, ונפל לתוכו רק איסור דרבנן, כגון שהכניסו ירקות של שמיטה, או שמן של שמיטה וכדו', אם בכל סיר אין ס' כנגדו בכל אסור.

ואפילו אם בישלו בשתייהם מרק או באחד אורז ובאחד אטריות, ולא איכפת לו שיתערבו, מאחר ומצדו לא היו אמורים להתערב ולא עומדים לכך, אינם מצטרפים ביחד לס', [כמבואר בש"י סק"י"ח].

ומאחר ואינם מצטרפים לסי' לא יועיל לו עכשיו לערבם ביחד, דאחרי שלא עמדו להתערב דנים כל אחד כשלעצמו, וכשלא היה סי' כנגד נאסר ונהיה חני"י, וצריך סי' כנגד כולו.

אבל לדעת הרמ"א בכל האופנים המוזכרים, כל ההיתר זה רק אחרי שיערבו את שתי הסירים ביחד, אבל לאכול מסיר אחד לבד אסור, וגם היתר זה הוא רק במקום הפס"מ.

ולדעת הש"ך [סימן צ"ב סק"ח וסימן ק"ה סק"ל] וכן מבואר בשפ"ד [שם ובסימן ק"ה סק"ל, ובפליתי בסימן צ"ב] אם האיסור הוא אינו מינו של התבשיל, מאחר ואם יטעמנו יכיר טעמו, לא יועיל כלום מה שעתיד להתערב, דאפילו באופן שהכל מעורב באמת, כל שניכר טעמו לא בטל, וכאן הרי ניכר טעמו כל זמן שהוא נמצא בסיר בפני עצמו, וכיון שכשהוא לעצמו לא בטל, אסור לערבו. ולדעת השפ"ד [שם] גם לדעת המחבר שמתיר גם באינו מינו זה רק באופן שנתערב במינו ואינו מינו, כגון שבישל קומפוט בשתי סירים, והיו לו כמה תפוחים של ערלה ורוב כשרים, והכניסם לתוך אחד הסירים עם עוד כמה מיני פירות, ובכל סיר בפני עצמו אין סי' כנגדו, שמדאורייתא התפוחים של ערלה בטלים ברוב תפוחים של היתר, דאמרינן סלק, ומדרבנן נאסר דנותן טעם ובזה הכל מצטרף.

וכן מי שישל מרק ירקות בשתי סירים, והכניס לתוך אחד מהם ירקות של שביעית, ואין סי' כנגדו, אבל בשתי הסירים ביחד, יש סי' כנגדו, אם זה באופן שאין לו כל ענין שכל סיר ישאר בנפרד, מאחר וזה רק איסור דרבנן, הכל מצטרף לסי', וכן דעת הט"ז [סק"ט-י] שגם לדעת המחבר רק באיסור דרבנן אמרינן שכל שעתיד להתערב,

ולדעת הש"ך [סק"ח] וכן מבואר בביאור הגר"א [סק"יט] גם לדעת הרמ"א שאפשר להקל מיהת בהפס"מ, זה רק באיסור דרבנן ושיעור דרבנן, כלומר שאפילו אם בישלו רסק תפוחים בבי' סירים ומיעוט מהתפוחים היו של ערלה, שאסורים מה"ת, אבל יש רוב כנגדם שמה"ת בטל ומותר, אלא שמאחר וזה מרוסק וטחון הרי זה לח בלח שמדרבנן צריך ס' כנגדו, ובסיר אחד לבד אין סי' כנגדו, אפילו שבשתי סירים ביחד יש סי' כנגדו ועתיד לערבו, מאחר והאיסור הוא מה"ת לא אמרינן כל שאני עתיד להתערב מצטרף, וכ"ש אם ביחד עם הרסק תפוחים מבשל עוד כמה פירות שזה אינו מינו וכדי להתיר מדאורייתא צריך לדין סלק שאינו מינו והתפוחים של היתר יבטלחו ברוב שלא מהני, ורק אם התפוחים אסורים רק באיסור דרבנן כשביעית, ומעורב רק במינו, וכן מי שבישל מרק ירקות בשתי סירים וחלק מהירקות הם של שביעית ורק בצירוף שתי הסירים ביחד יש סי' כנגדו, בזה בהפס"מ מקילין כשעתיד אח"כ לערב את זה ביחד, אלא שלדעת הרמ"א צריך גם לערב את זה אח"כ ביחד, ולדעת הביאור הגר"א [סקכ"א] לא צריך אח"כ לערב את זה ביחד.

אבל אם המרק ירקות עשוי מכמה מינים ומין אחד כולו של שביעית, ואין בסיר אחד סי' כנגדו לא אמרינן ששתי הסירים ביחד מצטרפים לבטלו.